

משנת השבוע

פרשת כי תבוא תשפ"ד
[שנה י"ג - גליון ג"ב]

דברות קודש
שיעור הלכה
ניצוצי הדף
מאת כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

דברות קודש
ליקוטי מגיד משנה
מצוה יומית
מאת כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק זצוקללה"ה

הילולא דצדיקיא
א געדאנק פון פרשה
מאת כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק זצוקללה"ה

מרא"מ בספרי משנ"ה
מערכת המשנה
מאת כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק זצוקללה"ה

לימוד מצוה יומית

ערב שבת:	י"ז אלול
מצוה תקמו. מצות קן צפור	
שבת קודש:	י"ח אלול
מצוה תקמו. מצות שילוח הקן	

פרשת נצבים-וילך

יום ראשון:	י"ט אלול
מצוה תקמו. ועשית מעקה לגגך	
יום שני:	כ' אלול
מצוה תקמו. לא תשים דמים בביתך	
יום שלישי:	כ"א אלול
מצוה תקמו. לא תזרע כלאים	
יום רביעי:	כ"ב אלול
מצוה תקמו. לא לאכול כלאים	
יום חמישי:	כ"ג אלול
מצוה תקן. לא לחרוש בכלאים	

תוכן הענינים

דברות קודש

מכ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק זצוקללה"ה . ג
 ליקוטי מגיד משנה 1
 מצוה יומית יא
 דא"ח מכ"ק מרן אדמו"ר שליט"א יג
 שיעורי הלכה כו
 ניצוצי הדף ל
 מראי מקומות ללימוד דף היומי לה
 מערכת המשנה לו
 היולא דצדיקא לז
 מגיד משנה לנוער מה

אונגוואר

יצא לאור ע"י

מכון משנה הלכות

1578 53rd St

Brooklyn, NY 11219

לשלוח תגובות והערות

בכל עניני הגליון בפאקס

718-851-2660

לקבל הקונטרס באי-מייל:

KHALUNGVAR@GMAIL.COM

קול אונגוואר

דא"ח מכ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

718.255.9118

♦ נא לשמור על קדושת הגליון

דברות קודש

מאת נ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק זצוקללה"ה

פרשת כי תבוא

לזכות למדה זו. ובאמת כי גמרא מפורשת (נדה ל:): שתינוק במעי אמו מלאך לומד עמו כל התורה כולה, וצופה ומביט מסוף העולם ועד סופו, ועל כרחך שהוא בכח התורה שלמד הוא רואה מסוף העולם ועד סופו. ועיין רמב"ן פ' האיזנו.

ולפ"ז נראה דזה שאמר הכתוב "ושמרתם את דברי הברית הזאת ועשיתם אותם", כלומר שתעשו כל מה שכתוב בתורה, "למען תשכילו את כל אשר תעשון", כלומר שעיי"ז שתשמרו את כל מצות ה' ועשיתם אותם תזכו ותתבוננו בתורה ותדעו את כל אשר תעשון, ר"ל אפי' ענינים שנראים כעולם גשמיים ואין בהם חלק מה"ת ג"כ תשכילו בבחי' "סוד ה' ליראיו" (תהלים כה:יד), וכמאמר הגמ' שצופה ומביט מסוף העולם ועד סופו, שהרי הכל מרומו בתורה, אלא שצריך להתבונן ולדעת כדת מה לעשות, ובזה תשכילו ותדעו כל המעשים. ובזה מובן לשון הירושלמי 'כל מה דמתעבדין', כלומר שתדעו כל הנעשה בעולם מסוף העולם ועד סופו, וק"ל.

א" לפמ"ש הרמב"ם (הל' שמיטה ויובל פי"ג הי"ג) דכל איש ואיש מכל באי העולם אשר נדבה רוחו אותו, והבינו מדעו להבדל ולעמוד לפני ה' לשרתו וכו' יהיה ה' חלקו ונחלתו לעולם ולעולמי עולמים, ויזכה לו בעוה"ז דבר המספיק לו כמו שזכה לכהנים

"ושמרתם את דברי הברית הזאת ועשיתם אתם למען תשכילו את כל אשר תעשון" (כט:ח). ובאונקלוס תרגם, בדיל תצליחו, וכן בתיב"ע, וכ"כ הא"ע תשכילו כמו תצליחו. האמנם בתרגום ירושלמי כ' בגלל דתתבוננון ית כל מה דמתעבדין, ועיין ספורנו. ובאבי עזרי תמה על התרג"י וכתב, ויותר נפלאתי על הירושלמי דפירש יותר מה שפי' 'תעשון' - 'דמתעבדין', והוא נגד דקדוק הלשון. ובאמת כי לא ידעתי מה קשה ליה, דאדרבה היל"ל 'אשר תעשו', והוספת נו"ן 'תעשון' יש לפרש כתרגום ירושלמי.

ואשר נראה לפ"מ שכתבו חז"ל (אבות פ"ה מכ"ב) הפך בה והפך בה דכולה בה, וכל המאורעות גלגלי הסיבות והרפתקאות הבאות בעולם, הן על הציבור הן על היחיד הכל כתוב ומפורש בתורה ובחז"ל, והמה טמונים גנוזים ומכוסים ומרומזים בכל תיבה ותיבה ובכל אות ואות ובכל נקודה ובגימטריאות במילוי של כ"ב אותיות התורה. ומי שמגלין לו רזי תורה יוכל לגלות המסך מעמקי הסודות הנפלאים הצפונים בכל תיבה, אות או נקודה, ובאור התורה רואה כל הנעשה ואת אשר עתיד להיות מסוף העולם ועד סופו. וליכא מידי דלא רמיזא באורייתא, עין רואה ואזון שומעת. ולנביאים היו קוראים 'רואים' (עי' ש"א ט:ט) שהיו רואים הכל ע"י אור הגנוז בתורה. וגם האורים ותומים היו מרמזים כן, ורק שצריך

מה:יד), ולה חייב בדירה, ואדרבה אשה פטורה מן הסוכה ולכן צריך מזוזה. וכשיש לו בית חייב במעקה להקיף ביתו שלא יפול הנופל, כלומר שצריך לראות שביתו יהיה מוקף חומה בחומות קדושה מבוצרות שלא יצא אחד מבניו לתרבות רעה ח"ו, ואזי לא יפול הנופל מביתו כלל. ובגמ' (שבת נד:) מי שיש בידו למחות באנשי ביתו ואינו מוחה, נתפס על אנשי ביתו. וזהו "ועשית מעקה לגגך". ונמצא דזה הסדר, "ברוך אתה בעיר" - כשאתה נכנס בעוה"ז בעיר, אז תקיים מתחילה בחי' מצות סוכה ואח"כ מזוזה ואח"כ מעקה.

והאמנם 'בן עשרים לרדוף' (אבות פ"ה מכ"א) ו"ברוך אתה בשדה" לקט שכחה ופאה, כי היוצא השדה צריך ללקט הניצוצות הקדושות, וקרב פזורינו מבין הגוים, וצדקה עשה ה' באומות שפיזר לבני" בין האומות. ועיין אוה"ח הקדוש פ' תצא עה"פ "וראית בשביה אשת יפת תואר" (כ"א:א), ודרשת חז"ל לא דיברה תורה אלא כנגד יצה"ר, שביאר כונת הענין להעלות הניצוצות הפזורות בין האומות, ע"ש. ולכן "ברוך אתה בשדה" לקט שכחה, שבעונ"ה הרבה שוכחין שהם מזרע ישראל וצריך להחזירן למוטב, ופאה - אפילו רק לאחזו מקצה ולהחזירו, אבל כל זה לאחר שחזקו את ביתו וגגו שלא יזיק לו ח"ו.

גם צריך לזה דעת להבין כדת מה לעשות ושלא יהיה מצוה הבאה בעבירה ח"ו, שלפעמים חושב שעושה מצוה, וכדרך שראינו בעונ"ה שיש העושים כמה דברים שלא כדרך התורה, ועל כל דבר יש להם היתר של "עת לעשות לה' הפרו תורתך" (תהלים

ללוים, הרי דוד המע"ה אומר "ה' מנת חלקי וכוסי אתה תומיך גורלי" (תהלים טז:ה), ע"ש. ובגמ' (ברכות לה:) אמר רשב"י, אפשר אדם חורש בשעת חרישה וכו' תורה מה תהא עליה, אלא אדם מקדיש עצמו לתורה "ועמדו זרים ורעו צאנכם" (ישעי' סא:ה), נמצא דמי שמקדיש עצמו לה' ולתורתו לשמור מצותיו כל הימים, אזי מלאכתו נעשית ע"י אחרים. וז"ש "ישמרתם את דברי הברית הזאת ועשיתם אותם", שאם תעשו כל דברי הברית וכל המצות, יהי' שכרם כי ואז 'תשכילו', כלומר תתבוננו ית כל מה דמתעבדין, כלומר תזכו שאחרים יעשו לכם מלאכתכם, וכתרגום ירושלמי.

א"י לפמ"ש הבעלי התוס' עה"פ "ברוך אתה בעיר" (כח:ג) - במצוות שאתה עושה בעיר, סוכה מזוזה ומעקה, "וברוך אתה בשדה" - במצוות לקט שכחה ופאה. וכבר עמד ע"ז הרבי מלובלין (ובשפע חיים לכ"ק אדמו"ר הגה"ק מקלויזענבורג זצ"ל זי"ע פ' תבוא) מ"ש מצוות אלו דוקא.

והנראה בס"ד דבמצוות נמי צריך ללכת בהדרגה, ובתחילה האדם דומה לפרוודור, סוכה דירת עראי בעיניו, ושוב יבנה בית וישא אשה ובעי מזוזה, דסוכה פטורה ממזוזה דלא קיי"ל כר"י דסוכה דירת קבע בעיניו אלא דירת עראי סגי. ושוב כשיש לו בית צריך לעשות לו מעקה לגגו. והענין כי כשהאדם לבדו עושה סוכתו עיקר וביתו עראי, יושב ולומד תורה באהלים ומקיים דברי התנא (אבות פ"ו מ"ד) ועל הארץ תישן וחיי צער תחיה. אבל כשנשא אשה והוליד בנים, כבר חייב לבנות דירה בשביל אשתו ובניו, כי "כל כבודה בת מלך פנימה" (תהלים

בדעה ובינה יתירה בכל פעולותיו, כי לפעמים חושב שזה מצוה ולמעשה הוא עבירה. וכן לפעמים יש עבירה לשמה והוא הכל חלק משמירת הברית. וזהו "למען תשכילו את אשר תעשון", שצריך התבוננות כדת מה לעשות ובאיזה אופן לעשות וק"ל.

ק"ט: קכו). אבל בעונ"ה כמה פעמים ש'הפרו תורתך' יש, אבל 'לעשות לה' אין, ליבא לפומא לא גליא. ולכן אמר מתחילה סוכה מזוזה ומעקה ואח"כ לקט שכחה ופאה. וז"ש "ושמרתם את דברי הברית ועשיתם אותם למען תשכילו את כל אשר תעשון", כלומר דבשעת עשיית דברי הברית צריך להשכיל

ומי שילמוד במשנה הלכות
אי"ה אם יהי' לי זכות בעוה"ב
אשתדל להתפלל בעדו

מהקצאת שו"ת משנ"ה מהב' תשס"ז

ליקוטי מגיד משנה

פרשת כי תבוא

משה מזהיר את ישראל לעשר

"ושמחת בכל הטוב וגו'" (כו:יא). איתא במדרש (תנחומא ראה י"א) אין טוב אלא תורה^א וכו', לכך משה מזהיר את ישראל עשר תעשר. והוא תמוה.

טעם שאוכלים מעשר שני בירושלים

לפענ"ד נראה, לפי מה שכתב החינוך (מצוה ש"ס) טעם למה אמרה תורה להפריש מעשר שני ולאכלו ע"י בעלים בירושלים. וביאר, כי מאחר שיפריש הרבה מעשר שני ויצטרך לעלות בכל שנה לירושלים, ולא יסתייע לו לעלות בכל שנה, וגם לא ירצה ליתן כל מעשרותיו לאחרים, ולכן יקח אחד מבניו ויושיבנו בירושלים, וישלח לו כל שנה מעשרותיו, והוא ישב וילמוד תורה בירושלים, ויתעלה בקדושה. ושוב לאחר שיתעלה בירושלים יבוא לביתו לבקר בהיכל הוריו, ובחכמתו יחזיר את כל הבית לבני תורה ע"ש^ב.

^א בענין השייכות בין ביכורים מעשר ותורה, מבאר הרה"ק מאו"רוב ז"ע דבר נפלא (אש דת חי"א שער א' מאמר ב' אות ח'): ולכאורה מה הקשר בין פסוק זה למעשר. ועוד למה דוקא בסיום וידוי ביכורים מזהירם על מעשרו. אך לדברינו יתבאר נכון, כיון שהן מעשר והן וידוי ביכורים שרשם אחד - הכנעה מתוך רוב טובה. וזה שאמר 'ושמחת בכל הטוב', היינו תורה, שאף היא הכנעה, כדרשת חז"ל (שבת קד.) מכאן שניתנה התורה במנוח ראש. וברש"י, ברתת וענוה יתירה. וכבר ביארנו שהשמחה האמיתית היא רק בענוה. ולכן 'ושמחת בכל הטוב', כיון שהתורה על החסד ואמר שאינו ראוי לו, זוכה משום כך לשמחה שהיא תוצאה משפלות. ודייקא 'בכל הטוב', התמעטות מכל טוב, ואין זה אלא ע"י התורה. וזה שאמר לפיכך משה מזהיר את ישראל 'עשר תעשר', שאף מעשר הוא הכנעה בעת גדולה.

^ב וז"ל: משרשי המצוה, שהא"ל ברוך הוא בחר בעם ישראל, וחפץ למען צדקו להיות כולם עוסקי תורתו ויודעי שמו, ובחכמתו משכם במצוה זו למען ילמדו יקחו מוסר, כי יודע אלקים שרוב בני אדם נמשכים אחר החומר הפחות, 'בשגם הוא בשר', ולא יתנו נפשם בעמל התורה ובעסקה תמיד. על כן סיבב בתבונתו, ונתן להם מקום שידעו הכל דברי תורתו על כל פנים, שאין ספק כי כל אדם נמשך לקבוע דירתו במקום שממונו שם. ולכן בהעלות כל איש מעשר כל בקר וצאן שלו שנה שנה במקום שעסק החכמה והתורה שם, והיא ירושלים, ששם הסנהדרין יודעי דעת ומביני מדע. וכמו כן נעלה לשם מעשר תבואתנו בארבע שני השמיטה, כמו שידוע מעשר שני נאכל שם. וכן נטע רבעי שנאכל שם. על כל פנים או ילך שם בעל הממון עצמו ללמד תורה, או ישלח לשם אחד מבניו ללמד שם ויהיה ניוון באותן פירות.

ומתוך כך יהיה בכל בית ובית מכל ישראל איש חכם יודע התורה, אשר ילמד בחכמתו כל בית אביו, ובכך תמלא הארץ דעה את ה', כי אם חכם אחד לבד יהיה בעיר או אפלו עשרה, יהיו הרבה מבני אדם בעיר, וכל כן הנשים והילדים שלא יבואו לפניהם כי אם פעם אחת בשנה, או אפלו ישמעו דבריהם פעם בשבוע ילכו הבית וישליכו כל דברי החכם אחרי גום. אבל בהיות המלמד בכל בית

יתחזק בתורה ע"י שישלח את בניו לירושלים

לפי זה מובן היטב, 'ושמחת בכל הטוב', אין טוב אלא תורה.³ ולכאורה איך יתחזק זה הדר רחוק מירושלים בלימוד התורה, מאחר שעובד לפרנסתו ולמחיית ביתו. ואמר לכך משה מזהיר את ישראל 'עשר תעשר', כלומר שתי מעשרות אחד מעשר שנותן ללויים, ואחד שהבעלים יאכלוהו, ולמה זה יעשרו, כיון שניתן לו לאכול, אלא שע"ז יגדלו בניהם לתורה בירושלים.⁷

דיוקים בפסוק

"היום הזה ה' אלקיך מצוך לעשות את החוקים האלה ואת המשפטים ושמרת ועשית אותם בכל לבבך ובכל נפשך" (כו:טז). יש לדקדק, וכי היום הזה נתנה תורה. וברשי" פירש: בכל יום ויום יהיו בעיניך כחדשים. וע"י רמב"ן⁴ ואוה"ח הק"י. עוד יש לדייק

ובית שוכן שם ערב ובוקר וצהרים וזיהרים תמיד, אז יהיו כולם אנשים ונשים וילדים מזהרים ועומדים, ולא ימצא ביניהם שום דבר חטא ועון, ויזכו למה שכתוב (ויקרא כו:יא-יב) "ונתתי משכני בתוכם וגו' והייתם לי לעם ואנכי אהיה לכם לאלקים".

³ כעין זה פירש בספר יגל יעקב (פ' כי תבוא ד"ה ושמחת): יתבאר, כי הבעה"ב שעוסק בעניני עוה"ז כל היום בשוקי בראי, ולא יוכל להקדיש עתותיו לתורה, והלואי שיוכל לקיים קביעת עתים וכו' א"כ לשמחה מה זו עושה, ואיך יתכן שישמח בהתורה הקדושה אם לא עמל בה, ולא למדה. אבל אם מחזיק מנכסיו לת"ח ולעובדי השי"ת שיוכלו על ידו לעסק בתורה, נוטל חלק בתורתם, כנודע מענין יששכר וחבולון, ואזי שפיר יוכל גם הוא לשמוח בהתורה. וז"כ הפסוק 'ושמחת בכל הטוב', התורה. ואיך יהיה זה, אם תשמח בכל הטוב כפשוטו, 'אתה והלוי והגר' רומז לת"ח, אם תחזיק אותם, אזי תוכל לשמוח בהתורה. לפיכך משה מזהיר את ישראל 'עשר תעשר', שזהו ענין מצות מעשר, להחזיק הלויים העוסקים בתורת ה', שיהיו פנוים מכל מלאכה ונחלת שדה וכרם, כי הם עובדי ה' וחילו, כמבואר ברמב"ם (הל' יובל פי"ג הי"ב).

⁴ וראה גם מה שכתב החיד"א (פני דוד פ' ראה אות ה'). ואפשר לפרש במה שאמרו המפרשים, הדעוסק בתורה ובגמילות חסדים זוכה לכיון אל האמת ומסיק שמעתתא אליבא דהלכתא. וזה שכתוב גבי מעשר 'ושמחת בכל הטוב'. רצה לומר שתשמח בתורה, שתכוין להלכה בזכות המעשר, שהיא צדקה וגמילות חסדים, וזו היא שמחה שלימה, שמחה רוחנית להבין התורה. ולפיכך משה שהוא הסרסור הקדוש בקבלת התורה, ונשמתו כלולה מכל ישראל, ונתן נפשו על התורה, מזהיר את ישראל 'עשר תעשר', כדי שבוה יזכו כל ישראל לתורה.

⁵ וז"ל: הנה השלים משה לבאר את התורה ולחדש כל המצות אשר צוה אותו ה' לחדש להם. ולכך אמר "היום הזה ה' אלקיך מצוך לעשות את החוקים האלה ואת המשפטים", כי כבר השלמתי לך הכל.

⁶ ונראה שכונת הכתוב היא על זה הדרך, לפי שכל התורה צוה אותה ה' בהר סיני, בין דברים שיש בהם קום עשה באותו זמן, בין דברים שאינם בקום עשה אלא לאחר זמן, כאותם האמורים בפרשה זאת ביכורים ומעשרות שאינם נוהגים אלא בארץ, וצוה ה' אותם הגם שלא היה זמנם, מטעם כדי ללמוד אותם ולקבל שכל על קבלתם. ואמר להם משה, כי הן היום מצוה אותם לעשות החקים האלה, שהם ביכורים ומעשרות, שעד היום נצטוו ללמוד דיניהם לבד, והיום הזה מצוה אותם לעשות, כי הגיעו. ותיבת 'היום' לאו דוקא, אלא זכר זמן המוכן בשם היום הזה.

בסוף הפסוק כתיב ועשית אותם בכל לבבך ובכל נפשך, וקשה הרי מדובר על מצות ביכורים, שצריך עשיה בפועל, ואיך שייך בזה בכל לבבך ובכל נפשך. ובמדרש (תנחומא תבוא א') אמרו, "היום הזה וגו' לעשות", זהו שאמר הכתוב (תהלים צה:ו) "בואו נשתחוה ונכרעה נברכה לפני ה' עושהו".

מה מכפר בזמן הזה

נראה בס"ד, כי יש להקשות על שמצות ביכורים וקרבתו אינן נוהגין בזמן הזה, והרי אמרו חז"ל (תנחומא פנחס י"ג) מעולם לא לן אדם בירושלים ובידו עון, תמיד של שחר מכפר על של לילה, ותמיד של בין הערבים מכפר על של יום. לפי זה אין לנו דבר שיכפר את עונותינו, ואיך יתכן זה.

סדר קדשים נוהג גם בזמנינו

אמנם רש"י (ב"מ קיד: ד"ה בארבעה לא מצינא) כתב, כי ארבעה סדרים, דהיינו מועד ישועות נזיקין נשים שהן נוהגות בזמה"ז כבזמן הבית, וקדשים גם כן כדכתיב (מלאכי א:יא) "ובכל מקום מוקטר מוגש לשמי", ואמרינן (מנחות קי.) אלו תלמידי חכמים העוסקין בהלכות עבודה בכל מקום, מעלה עליהן הכתוב כאילו מקריבין אותן בביהמ"ק. מבואר מזה שקרבתו ודברים שנהגו בזמן שבית המקדש קיים, כגון ביכורים, גם הם ממצות הנוהגות בזמן הזה. ובזה מיושב שיטת הב"י והמג"א (או"ח סי' א') שנחלקו אם לומר יהי רצון קודם אמירת סדר החטאת, שהוא באמת כעין הקרבה, ואם אינו חייב הרי חטאת אינו באה בנדבה.

מצוות התלויה באמירה צריך כוונה

והנה אמרו חז"ל (זבחים מו:) לשם ששה דברים הזבח נזבח: לשם זבח, לשם זובח, לשם אשים, לשם ריח, לשם ניחוח, לשם ה'. ומסיק שתנאי בית דין שסתמן לשמן, וכהן המקריב על דעת בית דין הוא מקריב. אלא שכל זה הוא בזמן המקדש, אבל בזמן הזה צריך לכוון לשם הדברים שהזבח נזבח. ותראה מה שכתב רבינו יונה (ברכות יב. ד"ה פתח) שאפילו נאמר שמצוות אין צריכות כוונה, זה דוקא במצוות מעשיות, אבל במצוות שבדיבור, ודאי צריך כוונה.

בזמן הזה צריך כוונת הלב כשאומר פרשת הקרבתו

לפי זה יש לומר 'היום הזה ה' אלקיך מצוך לעשות', כלומר, בזמן שיש משכן או מקדש המצוה לעשות הקרבן, ואפילו בלי כוונה, כי סתמא לשמה, אבל 'ושמרת ועשית', מלשון (בראשית לז:יא) "ואביו שמר את הדבר", כלומר, לאחר החורבן, אז 'בכל לבבך ובכל נפשך', כלומר בכוונה. והטעם, מכיון שבזמן הזה הדיבור הוא כעשיה, צריך כוונת הלב דוקא.

כריעות בשמונה עשרה שיחשב כמעשה

ונראה עוד, כי יש להבין למה תקנו חז"ל ד' כריעות בשמונה עשרה - ב' בברכה ראשונה, וב' בברכות אחרונות. וי"ל שבכוון תיקנו חז"ל, כיון שתפלה דיבור הוא,

וכאמור צריך כוונה, כיון שאין בה מעשה. לפיכך תיקנו חז"ל שיכרע בתחילת שמונה עשרה שיהיה התפילת בבחינת מעשה, וא"כ אפילו לא יכוון בכל הכוונות, עכ"פ יקיים מצוה ע"י מעשה, ואז אין הכוונה מעכבת.

נחזיק טובה להגוף שכורע במודים

ובזה יכולים לפרש דברי הירושלמי (ברכות פ"ב ה"ד) אמר רבי מתניא, אנא מחזק טיבותא לראשי, דכד הוה מטי מודים, הוא כרע מגרמיה. ולכאורה מאי טיבותא הוא, כיון שלא כוון בתפלה לא מועיל כלום. אולם להנ"ל מובן, שאילו לא שחה בתפלה, אז לא היתה תפלתו תפלה, כיון שתפלה בלא כוונה אינה מועילה, ולא יצא ידי חובתו. אמנם כיון שראשו כורע, נמצא שיש כאן מעשה ולא צריך כוונה, ולכן החזיק לו טובה.

בואו ונשתחוה שיהיה מעשה

לפי זה נפרש הפסוק "היום הזה ה' אלקיך מצוך לעשות", היינו עשיה. וזהו שנאמר "באו ונשתחוה ונכרעה נברכה לפני ה' עושנו", שכיון שיהיה בהשתחויה וכריעה יש כאן מעשה.

נענוע בתפילה

ובזה יש לפרש ההנהגת הצדיקים, שהיה כאלו שנהגו להתנועע בתפלה¹, והיו צדיקים שנהגו שלא להתנועע². ובספרי אמת מבואר שמי שלא הגיע למעלת צדיקי אמת צריך

¹ כתב הרמ"א (או"ח סי' מ"ח סע' א') בשם האבודרהם, נהגו המדקדקים להתנועע בשעה שקורין בתורה דוגמת התורה שניתנה ברתת, וכן בשעה שמתפללים, על שם כל עצמותי תאמרנה ה' מי כמוך.

המאור ושמש כתב (פ' תוריע ד"ה א"י לפרש הפסוק קרח) שכשאדם מתפלל בדחילו ורחימו בהתלהבות ודביקות, אי אפשר שלא יעשה תנועות באיבריו, כידוע מהזוהר הק' (ח"ג ריה:) כי אדם הישראלי שמאיר בו קדושת נשמתו, על כרחו אי אפשר לעמוד על עמדו בתפילתו, רק מנענע עצמו כמו הנר בשעה שדולק ומאיר נראה השלהבת כמו מנענע עצמו, עיי"ש. על כן אי אפשר לאדם שמתפלל בדביקות שיתפלל בלא תנועות, ובאיזה אבר שעושה התנועה באותו אבר נתגלה יותר קדושת נשמתו, ומראה בתנועתו באיזה מקום אחיזתו בעולמות העליונים. ויש בני אדם שבעת התדבקותם בתפילה עולים במחשבתם עד עתיקא, ויש עד מוחין עילאין עד י"ג תיקוני דיקנא.

² כתב הרמ"ע מפאנו זי"ע (עשרה מאמרות, מאמר אם כל חי ח"א סי' ל"ג) דמקראי דחנה דגרמין מנייהו (ברכות לא.) הלכתא גבירתא לתפילה, יש לי ללמוד גם כן הלכתא רבתא, שראוי לנוח בשעת התפילה, כדכתיב אצל חנה (ש"א א:יג) "רק שפתיה נעות", מיעט התנועה לכל שאר הקומה. לא נאמר "כל עצמותי תאמרנה" (תהלים לה:י) אלא בזמירות והילולים לשבחיו של מקום, כדכתיב "ה' מי כמוך", לא הותרה שום תנועה בשעת התפילה וזלת מה שנהגו קצת פרושים לקיים בעצמם "מפני שמי נחת הוא" (מלאכי ב:ה), בחתימת הברכות בלבד ובניחותא.

השל"ה הק' כתב (מס' תמיד פרק נר מצוה אות ט') המתנועע בתפילתו גורם ביטול כוונתו, והעמידה בלי התנועות כלל עוזר על הכוונה. ואם יש מי שאומר להתנועע בתפילה, נראה לי שאין לחוש לדבריו, כי הנסיון מוכיח שהעמידה בלי נענוע בתפילה גורם לכיון הלב. וראה בעיניך: הישאל אדם שאלות ממלך בשר ודם, וגופו מתנועע כנוע עצי יער מפני רוח וכו'. וכך הוא אמיתות הדבר, הנענוע בתפילה והגבחה הקול יעזרו למי שלבו בל עמו שלא יטעה בתפילתו, אבל אינו מתפלל בכוונה

להתנועע, ומי שהגיע למדרגת צדיק יעמול במקום אחד. ולפי הנ"ל מבואר היטב, שמי שיכול לכוון כדבעי, יותר טוב לעמוד באימה ויראה לפני הקב"ה. אבל מי שלא זכה עדיין, אז יותר טוב להתנועע, שיהיה בבחינת מעשה, וכל עצמותי תאמרנה, ונמצא אפילו יחסר בכוונה, מ"מ יצא ידי מצותו. (שנת תש"ל)

מצוה יומית

י"ט אלול תשפ"ד

מצוה תקמו. ועשית מעקה לגגך

מכשול. והנה כתב 'ואל תניח ביתך בלא מעקה למדרגות', משמע כי מדרגות גם כן צריכה מעקה, ומשמע לכאורה שכל דין מעקה קאמר. ובמקור היראה שם הרגיש שהוא דבר חדש. וכתב מידי דהוה לבור בחצרו, דמרבין בספרי ובשו"ע (חור"מ סי' תכ"ז) שחייב במעקה.

צריך להחמיר כיון שהוא דאורייתא

ולפענ"ד הגם שיש לכאורה לפלפל בזה, שהרי סיים 'כללו של דבר הסר מביתך כל היזק וכל מכשול', ולכאורה משמע שמעקה למדרגות גם כן נכלל בדין זה, והוא בכלל "אל תשכן באהליך עולה" (איוב יא:יד), ככלב רע וכחומש שאינו מוגה, וככל מזיק. והלשון 'מעקה' הוא לשון מושאל מעשיית מעקה לגג. מ"מ כיון שהוא ענין של מצוה דאורייתא, לא אסמוך עלי כלל עד שלא אמצא ראייה ברורה לדבריני. ופלא שלא ראינו לפוסקים אחרים שהביאו זה. ובפאת השלחן (הל' אר"י סי' ב' ב"כ) יש אריכות גדול, ותוכחה מגולה על שהקילו בענין עשיית מעקה.

ראיה שחייב

כרגע מצאתי בספרי, 'ועשית מעקה לגגך' - פרט לכבש המזבח. והנה הכבש היה במזרח. ולכאורה הוא בכלל מדרגות, ומבואר, שדוקא משום שהיה כבש המזבח פטור, אבל במדרגות סתם חייב. ועיין בית הלל שפירש ג"כ שכבש המזבח

מדרגות אם צריכים מעקה

בדבר שאלתך בענין המדרגות אם הן חייבות במעקה גמורה, או די בלהסיר מכשול.

מרפסת אם צריכה מעקה

ובספרי (משנ"ה ח"ט סי' שצ"ז) הארכתי קצת במחלוקת הפוסקים, לענין מרפסת - פארט"ש בלע"ז. דבספרי ממעט המרפסת ממעקה. ובירושלמי (מו"ק) משמע קצת דחייבת במעקה. וכתבתי לחלק בין מרפסת שאין דריסת הרגל מצוי שם, למרפסת שדריסת הרגל מצוי שם. ובספרי (דברים כח:ח) 'כי תבנה', יכול אף הבונה שער אכסדרא ומרפסת יהא חייב במעקה. ת"ל 'ביתך', מה בית מיוחד לדירה וכו'. לפ"ז יש לחלק, שהפוסקים שהביאו הספרי שבמרפסת פטורה ממעקה, היינו מרפסת שאין דרכו לדור שם ואין דריסת הרגל מצוי, ומרפסת שלנו חייב במעקה לכו"ע, ע"ש.

מדברי רבינו יונה משמע שצריך

ולענין מדרגות לכאורה נראה דכ"ש שאינה צריכה מעקה, כיון שאינו מיוחד לדירה. אלא שכרגע ראיתי בספר היראה לרבינו יונה (אות רע"ו) וז"ל: אל תשכן באהלך ספר חומש נביאים וכתובים שאינו מוגה אם ידעת להגיהו, ואל תניח ביתך בלא מעקה למדרגות, ואל תגדל כלב רע, או שום מזיק בתוך ביתך. כללו של דבר, הסר מביתך כל היזק וכל

הכנסת וביהמ"ד. עכ"פ נראה שמדריגות
 חייבות במצות מעקה, ואולי חייב גם
 לברך עליהם בשעת עשייתן.
 (משנ"ה חי"ב סי' תס"ו)

דוקא הוא ממעט, והטעם שכבש המזבח
 פטור, אולי הוא כמו שכתב בגמרא (חולין
 קלו). 'לגגך' למעוטי בתי כנסיות ובתי
 מדרשות שפטורין ממעקה. והכ"נ כבש
 המזבח, שלא גרע כבש המזבח מבית

יעלזו חסידים בכבוד

מוזלא טבא וגדיא יאי

לכ"ק אדמו"ר מקרית אונגוואר שליט"א

לרגל שמחת הבר מצוה

של בנו הבה"ח יהודה ני"ו

יה"ר שמשמחה זו יושפע רב ברכות לנו ולכל ישראל

דברי אלקים חיים

מאת כ"ק מרן אדמו"ד שליט"א

פרשת כי תבוא

תכלה שנה תחל שנה וברכותיה

יום ה' - שיעור חורש"י תשע"ז

לגבי ביכורים כדברי הירושלמי, וזה לשונו, הגר מביא וקורא, שנאמר לאברהם "אב המון גוים נתתיך" (בראשית יז:ה). הרי הוא אב כל העולם כולו, שנכנסין תחת כנפי שכינה. ולאברהם היתה השבועה תחילה שיירשו בניו את הארץ, עכ"ל.

ומקשה המהרש"א, מה נשתנה קריאת הביכורים שפסק הרמב"ם שהגר קורא, מאמירת הוידיי בביעור מעשרות, שבזה פסק הרמב"ם (הל' מעשר שני פי"א הי"ז), ישראל וממזרים מתוודים, אבל לא גרים ועבדים משוחררים, מפני שאין להם חלק בארץ, והרי הוא אומר (דברים כו:טו) "ואת האדמה אשר נתת לנו", עכ"ל.

וקשיא טובא, שהרי איפכא מסתברא, שהרי בביכורים אומרים (שם ו-ח) "וירעו אותנו המצרים ויענונו ויתנו עלינו עבודה קשה. ונצעק אל ה' אלקי אבותינו וישמע ה' את קולינו וירא את ענינו ואת עמלנו ואת לחצנו. ויוצאנו ה' ממצרים ביד חזקה ובזרוע נטויה וגו'", וכל זה לא שייך כלל אצל הגר, הגם שהוא מזרע אברהם.

משא"כ גבי וידיי מעשר אומרים רק הפסוק (שם:טו) "וברך את עמך את ישראל ואת האדמה אשר נתת לנו כאשר נשבעת לאבותינו ארץ זבת חלב ודבש", וזה שייך שפיר אצל הגר, כיון שהוא מזרע אברהם

הגר מביא ביכורים וקורא

אבל וידיי מעשר אינו אומר

בריש פרשתן כתוב פרשת הביכורים, והקריאה שיש לקרוא בבית המקדש בעת הבאת הביכורים. ואיתא במתניתין (ביכורים פ"א מ"ד) אלו מביאין ולא קורין, הגר מביא ואינו קורא, מפני שאינו יכול לומר "אשר נשבע ה' לאבותינו לתת לנו" (דברים כו:ג). וכשהוא מתפלל בינו לבין עצמו, אומר 'אלקי אבות ישראל', וכשהוא בבית הכנסת אומר 'אלקי אבותיכם'.

אמנם בירושלמי (ביכורים פ"א ה"ד) מובא שיטת רבי יהודה שהגר מביא וקורא, כי השי"ת אמר לאברהם אבינו (בראשית יז:ה) "כי אב המון גוים נתתיך" - לשעבר היית אב לארם, ומכאן ואילך אתה אב לכל הגוים. רבי יהושע בן לוי אמר, הלכה כרבי יהודה.

ומבריעים הרא"ש, וכן הדעת זקנים מבעלי התוס' (בפרשתן) שיש חילוק בזה בין הביכורים לענין התפילה, לגבי ביכורים נוקטים כדברי המשנה, שהגר מביא ואינו קורא מפני שאינו יכול לומר 'לאבותינו'. אבל בתפילה יכול לומר 'ברוך אתה ה' אלקינו ואלקי אבותינו' לפי שאנו סומכין על תלמוד ירושלמי שאומר על הגרים שנקראים על שם אברהם אב המון גוים.

אבל הרמב"ם (הל' ביכורים פ"ד ה"ג) פוסק גם

התקינו שיהו נוהגות אפילו בארץ שנער מפני שהיא סמוכה לארץ ישראל, ורוב ישראל הולכין ושבין שם. והחכמים הראשונים התקינו שיהיו נוהגות אף בארץ מצרים ובארץ עמון ומואב מפני שהם סביבות לארץ ישראל.

אמנם לעומת זה בהל' ביכורים (פ"ב ה"א) כתב הרמב"ם, מצות עשה להביא ביכורים למקדש, ואינם נוהגין אלא בפני הבית ובארץ ישראל בלבד, שנאמר "ראשית בכורי אדמתך תביא בית ה' אלקיך". ומביאין ביכורים של דבריהם מערי סיוחן ועוג ומסוריא, שהקונה בסוריא קונה בירושלים. אבל עמון ומואב ובבל, אע"פ שהן חייבין בתרומה ובמעשרות מדבריהם, אין מביאין מהן ביכורים, ואם הביא ביכורים מחוץ לארץ אינן ביכורים.

ויש להבין מהו הסברא לחלק בזה בין תרומות ומעשרות לביכורים, שבתרומות ומעשרות תיקנו שיש חיוב אפילו בכבל ועמון ומואב מפני שהם סמוכים לארץ ישראל, ואילו בביכורים אין שם חיוב אפילו מדרבנן.

ונראה לבאר החילוק בזה, דהנה מצינו חילוק יסודי בין טעם המצוה של תרומות ומעשרות, לבין טעם המצוה של ביכורים. דהנה לגבי תרומות ומעשרות כתיב (במדבר יח:כא) "ולבני לוי הנה נתתי כל מעשר בישראל לנחלה חלף עבודתם אשר הם עובדים את עבודת אהל מועד". ומבואר בזה שטעם החיוב ליתן תרומה ומעשר הוא כשכר להכהנים והלויים חלף עבודתם באהל מועד.

ואילו טעם המצוה של הבאת ביכורים, אינו משום הכרת הטוב לכהנים^כ, רק משום

שאליו היתה השבועה בתחילה. ואם כן הרי מסתבר לומר להיפך, שהיודי מעשר יכול הגר לומר, ואילו בביכורים מביא ואינו קורא, ולמה פסק הרמב"ם להיפך.

קריאת הביכורים הוא בפרהסיא ואילו אמירת היודי הוא בצניעא

ומתריץ בעל השבט מוסר בספרו אגדות אליהו (ביכורים פ"א), דבשלמא גבי ביכורים שהיה הקריאה בפני הכהן, דכתיב (כו:ג) "ובאת אל הכהן אשר יהיה בימים ההם", ובפני הכנופיא הנמצא שם, ובקול רם כדכתיב (שם:ה) "וענית ואמרת" וכו' ובלשון הקודש, כמו שאמרו רבותינו ז"ל (סוטה לב.), ולשון הקודש כולם מבינים, לכן יקרא הגר אע"פ שאין לו חלק בארץ, כדי שלא יתבייש הגר מזה שכולם רואים שיש הפרש בינם לישראל, דלישראל יש להם חלק בארץ ולא להם.

אבל ביודי מעשר שני שאינו מתפרסם הדבר אם מתודה או לא, משום שכל אחד בפני עצמו הוא אומר 'בערתי הקדש מן הבית', כדכתיב (שם:יג-טו) "ואמרת לפני ה' אלקיך בערתי וגו' לא אכלתי באוני ממנו וגו' השקיפה וגו'", לכן אינו אומר, כיון שכפי האמת אין לו חלק בארץ, וביוש אינו מגיע לו מזה יען שאין שום איש מרגיש בדבר אם קרא או לא.

הטעם שהביכורים אינו נוהג כלל בכבל ובעמון ומואב משא"כ תרומות ומעשרות

עוד יש להבין מה שכתב הרמב"ם (הל' תרומות פ"א ה"א) התרומות והמעשרות אינן נוהגין מן התורה אלא בארץ ישראל, בין בפני הבית בין שלא בפני הבית, ונביאים

^כ מן הראוי לציין שיטת המשכיל לדוד, שגם טעם מצות הביכורים הוא משום הכרת הטוב להכהנים,

שענין הביכורים שייך להביא רק ממקום שנתקדש יותר מכל הארצות, וזהו ארץ ישראל ממש, ולא הארצות הסמוכים לה.

המביא דורון לת"ח כאילו מקריב ביכורים

אמנם כל זה היה בזמן שבית המקדש היה קיים. אבל היום לדאבונינו חרבה בית מקדשנו ובטלה מצוות הביכורים בפועל. והנה לגבי כל הקרבנות כבר אמרו בגמרא (מנחות קי.), אמר ריש לקיש, מאי דכתיב (ויקרא ז:ז) "זאת התורה לעולה למנחה ולחטאת ולאשם"? כל העוסק בתורה, כאילו הקריב עולה מנחה חטאת ואשם. אמנם לגבי ביכורים אינו כן, משום שלגבי הביכורים לא נאמר 'זאת התורה'.²

אך מ"מ יש לנו היכולת גם בימינו לקיים מצוות הביכורים ואפילו בחוץ לארץ ממש, ע"י נתינת דורון לתלמיד חכם. וכמו שאמרו בגמרא (כתובות קה:), דתניא "ואיש בא מבעל שלישה ויבא לאיש האלקים לחם ביכורים עשירים לחם שעורים וכרמל בצקלונג" (מ"ב ד:מב). וכי אלישע אוכל ביכורים הוה? אלא לומר לך כל המביא³ דורון לתלמיד חכם, כאילו מקריב ביכורים.

הודאה להקב"ה. וכמו שנאמר בפרשתן (דברים כו:ג) "ובאת אל הכהן אשר יהיה בימים ההם ואמרת אליו הגדתי היום לה' אלקיך כי באתי אל הארץ אשר נשבע ה' לאבותינו לתת לנו". ופירש"י, ואמרת אליו - שאינך כפוי טובה. וכן מבאר הרמב"ן ביותר, הגדתי היום - בפרי הזה שהבאתי, הגדתי והודיתי לשם אלקיך שהביאתי לארץ אשר נשבע לאבותינו לתת לנו. והנה ה' מקיים דבריו, ואני מודה ומשבח לשמו, עכ"ל.

ועפ"ז מובן שפיר, דלכן דייקא לגבי תרומות ומעשרות שייך לקבוע חיוב גם בבבל ועמון ומואב, כדי להרבות השכר לשבט לוי העובדים עבודת אהל מועד. משא"כ הביכורים שהוא הודאה להשי"ת על הארץ אשר נתן לנו, בזה לא שייך להוסיף ולקבוע שיהיה חיוב הביכורים נוהג גם בבבל ועמון ומואב, כיון שאינם חלק מהארץ שאנו צריכים להודות להשי"ת על זה.

וכמו דאיתא במשנה (כלים פ"א מ"ו) עשר קדושות הן, ארץ ישראל מקודשת מכל הארצות. ומה היא קדושתה, שמביאים ממנה העומר והביכורים ושתי הלחם, מה שאין מביאים כן מכל הארצות. ורואים מזה,

על זה שהם משפיעים לכלל ישראל כל ההשפעות ע"י עבודתם בעבודת הקרבנות.

² פעם היה הגה"ק רבי מאיר אריק מטורנא זצוק"ל אצל הרה"ק האמרי אמת מגור זצוק"ל, והקשה לו קושיא זו, למה אצל ביכורים לא אמרנון כל העוסק בתורת ביכורים כאילו הקריב ביכורים. והשיב לו מרן האמרי אמת בתוך כדי דיבור, "מפני שזה לא כתוב". התלמידים ראו שרבם הגה"ק רבי מאיר אריק נתפעל עד מאד מהתשובה, ושאלו אותם מה היה פשר התשובה של הרבי שהוא כל כך מתפעל מזה. והשיב להם הגה"ק רבי מאיר אריק, שהרבי התכוין לומר, שהיות ולא כתוב 'זאת התורה' לגבי ביכורים, לכן לא שייך לומר על זה 'כל העוסק בתורת ביכורים כאילו הקריב ביכורים'. ורק לגבי עולה חטאת מנחה ואשם שנאמר בהם 'זאת התורה', דרשו בגמרא, שכל העוסק בתורת הקרבנות, נחשב לו כאילו הקריב הקרבנות בפועל.

³ כשהרה"ק הישמח משה זצוק"ל הגיע בפעם הראשונה לרבו הרה"ק החווה מלובלין זצוק"ל, שלחו אנשים אחרים על ידו מתנות להרה"ק החווה מלובלין, וביקשו ממנו שהוא יהיה השליח שלהם למסור את מתנותיהם לרבי. ואילו הרה"ק הישמח משה בעצמו לא היה בידו מתנה ליתן להרבי. אך חשב במחשבתו שבכל זאת הוא יהיה בזה בבחינת מביא ביכורים, כי הרי לא אמרו בגמרא הלשון 'הנותן

(תהלים פז:ב) "אוהב ה' שערי ציון מכל משכנות יעקב", אוהב ה' שערים המצויינים בהלכה יותר מבתי כנסיות ומבתי מדרשות. והיינו דאמר רבי חייא בר אמי משמיה דעולא, מיום שחרב ביהמ"ק אין לו להקב"ה בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד.

ואמר אביי, מריש הוה גריסנא בגו ביתא ומצלינא בבי כנישתא, כיון דשמענא להא דאמר רבי חייא בר אמי משמיה דעולא, מיום שחרב בית המקדש אין לו להקב"ה בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד, לא הוה מצלינא אלא היכא דגריסנא. רבי אמי ורבי אסי, אע"ג דהוו להו תליסר בי כנישתא בטבריא לא מצלו אלא ביני עמודי, היכא דהוו גרסי.

ורואים מזה להדיא, שהתלמיד חכם הלומד בביתו בלא מנין, נחשב עוד יותר ממנין אנשים המתפללים בביהמ"ד, ולכן המביא דורון לתלמיד חכם, אפילו בחו"ל ואפילו כשהתלמיד חכם נמצא ביחידות בביתו, נחשב בזה כאילו הקריב ביכורים בבית

מפני שהצדיק הלומד תורה לשמה, מביא בזה קדושת ארץ ישראל בחוץ לארץ. ולכן בזה שמביאים לו דורון, נחשב כאילו הקריבו בזה ביכורים בארץ ישראל ממש. ועל דרך מה שאמרו בגמרא (ברכות ח.), אמרו ליה לרבי יוחנן, איכא סבי בבבל. תמה ואמר, "למען ירבו ימיכם וימי בניכם על האדמה" כתיב (דברים יא:כא), אבל בחוצה לארץ לא. כיון דאמרי ליה, מקדמי ומחשכי לבי כנישתא, אמר, היינו דאהני להו¹. ורואים מזה שהעוסקים בתורה בחו"ל בבתי מדרשות ובבתי כנסיות, נחשב להם כאילו הם נמצאים על האדמה של ארץ ישראל ממש.

והתלמיד חכם והצדיק, אפילו כשהוא בביתו ביחידות בחו"ל, נחשב שהוא נמצא בבית המדרש בארץ ישראל, כיון שיש להתלמיד חכם קדושת ארץ ישראל, וכשהוא עוסק בתורה, יש לו קדושה עוד יותר מקדושת בית המדרש, וכמו שאמרו בגמרא (ברכות ח.), אמר רב חסדא, מאי דכתיב

דורון לתלמיד חכם¹, רק המביא דורון לתלמיד חכם, ומשמע מזה שאפילו מי שמביא דורונות של אחרים, נחשב ג"כ כמביא ביכורים. כך חשב במחשבתו ולא גילה את מחשבתו לשום בריה שבעולם.

לגודל פליאתו תיכף כשנכנס להרה"ק החוזה מלובלין, והגיש לו את הדורונות ששלחו אחרים על ידו, נענה הרה"ק החוזה, שהוא מריח בזה ריח ביכורים, שהרי לא אמרו כל הנותן דורון, רק כל המביא דורון, אפילו ע"י אחרים.

¹ המהרש"א מברך שם, עפ"מ שאמרו (מגילה כט.) עתידין בתי כנסיות ובתי מדרשות שבבבל שיקבעו בארץ ישראל, ונמצא שאתון בתי כנסיות שבבבל גם הם יהיו מכלל ארץ ישראל, שהרי יקבעו שם לעתיד. ולכן נחשב כבר מעתה כאילו הם נמצאים כבר על האדמה, שהרי לעתיד יקבע הבית מדרש בארץ ישראל. אמנם כ"ק הגה"ק אאמור" זי"ע היה אומר, שמ"מ אין הבתי מדרשות בחו"ל נחשבים רק כרחובה של ארץ ישראל, אך אין להם קדושה כמו הבתי מדרשות של ארץ ישראל, שיש להם קדושה כפולה ומכופלת.

וידוע מה שאמר מרן הגה"ק החתם סופר זצוק"ל, שאפילו האדמה של ארץ ישראל יש לה יותר קדושה מן השמים שבחו"ל, והוא נורא נוראות.

ומסופר על הרה"ק רבי שמחה בונים מאטווצק זי"ע, שפעם שלח ביד אחד קוויטל לארץ ישראל, ושאל השליח, באיזה מקום יניח את הקוויטל, והשיב לו הרה"ק באיזה מקום שהוא, אפילו על הארץ, כי אפילו אדמת ארץ הקודש יש לה הקדושה של 'על האדמה' - אדמת ארץ ישראל.

ומ"מ אינו הולך לישן עד שהוא מתפלל מעריב.

והמעם שמשה רבינו תיקן בדוקא את ענין התפילות במקום הביכורים, כי ענין הביכורים הוא הודאה להשי"ת, שאינך כפוי טובה. ועל דרך זה הוא גם כן התפילה, וכדברי הרמב"ן הידועים (שמות יג:טז), וכוונת רוממות הקול בתפלות, וכוונת בתי הכנסיות, וזכות תפלת הרבים, זהו שיהיה לבני אדם מקום יתקבצו ויודו לקל שבראם והמציאם, ויפרסמו זה ויאמרו לפני בריותיך אנחנו. עכ"ל. ורואים מזה שענין התפילה הוא הודאה להשי"ת. ולכן יש שיטת הראשונים, שהכוונה בברכת מודים מעכבת¹, כי זהו כל ענין התפילה, להודות להשי"ת, ולא להיות כפוי טובה.

יש להודות על כל פרט ופרט אפילו על הפרטים הקטנים ביותר

ובאמת ענין ההודאה לה' הוא לא רק שלש פעמים ביום, רק במשך כל היום צריכים להודות להשי"ת על כל פרט ופרט ועל כל דבר ודבר, וכמו שנאמר אצל רחל אמנו (בראשית ל:כג-כד) "ותהר ותלד בן ותאמר אסף אלקים את חרפתי ותקרא את שמו יוסף". ופירש"י (בפי' השני) כל זמן שאין לאשה בן, אין לה במי לתלות סרחוונה, משיש לה בן תולה בו. מי שבר כלי זה - בנך, מי אכל תאנים אלו - בנך, וזהו 'אסף אלקים את חרפתי'.

והנה לכאורה הדברים קשים להולמם. וכי זה היה כל דאגותיה של רחל אמנו, שתוכל לומר שבנה שבר את הכלי ולא היא, וכי עד כדי כך עלה לה הדבר בחייה עד שנתנה לו

המקדש. וכל שכן שקדושת התלמיד חכם מתרבה יותר ויותר, כשהוא מתפלל במנין בבית המדרש.

משה רבינו תיקן שלש תפילות בכל יום במקום הביכורים

ועוד אופן יש לנו היום איך להביא ביכורים, ע"י השלש תפילות שאנו מתפללים בכל יום. וכמו שאמרו במדרש (תנחומא כי תבוא א'), צפה משה ברוח הקודש וראה שביהמ"ק עתיד ליחרב והביכורים עתידין ליפסק, עמד והתקין לישראל שיהיו מתפללין שלשה פעמים בכל יום, לפי שחביב תפילה לפני הקב"ה מכל מעשים טובים ומכל הקרבנות. ואפשר לומר, שהיות והתפילות הם בבתי כנסיות ובבתי מדרשות, לכן נחשב שמביאים בזה ביכורים בארץ ישראל ממש.

והמעם שתיקן משה שיתפללו בכל יום שלשה פעמים, כתב הכוזרי, שהוא כנגד מה שנאמר (דברים ו:ה) "ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאודך". ודרשו חז"ל (ברכות פ"ט מ"ה) 'בכל לבבך', בשני יצריך ביצר טוב וביצר רע. 'ובכל נפשך', אפילו הוא נוטל את נפשך. 'ובכל מאודך', בכל ממונך.

'בכל לבבך' הוא נגד תפילת שחרית, שהיצר הרע מנהל מלחמה עם האדם שימשיך לישן, והאדם מתגבר עליו וקם ממיתתו כדי להתפלל. 'בכל מאודך' הוא כנגד תפילת מנחה, שהאדם עסוק בעבודתו ופרנסתו באמצע היום, ובאמצע הוא מפסיק הכל ומתפלל מנחה. 'ובכל נפשך' הוא כנגד תפילת מעריב, שהאדם רוצה כבר להינפ"ש,

¹ והאבודרהם כתב, שברכת מודים אי אפשר לצאת מן הש"ץ, כי אין מודים להשי"ת ע"י שליח, רק כל אדם צריך להודות להשי"ת בעצמו.

להודות על כל הפרטים שבטובה זו, אפילו על הפרטים הקטנים. וכמו שרואים בברכת הנהנין, שתמיד יש לעשות ברכה בין כשאוכלים הרבה מאכלים חשובים, ובין כשאוכלים דבר קטן ביותר.

והשתא אתי שפיר, דבודאי הודתה לרחל להשי"ת על הדבר הגדול שנוולד לה בן אחרי שנות ציפייה, ועוד בן כזה, יוסף הצדיק, אחד משבטי קה. אך לאחר מכן הודתה על כל הפרטים שבטובה זו, עד שהגיעה להפרט הקטן ביותר, שעי"ז אסף ה' את חרפתי, שמעתה יאמרו שיוסף שבר את הכלי, ואז נתנה לו שם 'יוסף' על פי הדבר האחרון שהודתה בזה להשי"ת.

הודו לה' שגובה חובתו של אדם בטובתו

וביותר מזה, אפילו כשיש להאדם איזה צער ל"ע, גם על זה יש לו להודות להשי"ת. וכמו שאמרו בגמרא (פסחים קיח.) מאי דכתיב "הודו לה' כי טוב" ? הודו לה' שגובה חובתו של אדם בטובתו - עשיר בשורו, ואת עני בשיו, יתום בביצתו, אלמנה בתרנגולתה. והיינו שיש להודות להשי"ת על זה שהוא מעניש אותנו בהפסד ממון, ומכפר בכך על הגוף שהיה צריך להיענש, אך תמורת הגוף לוקח השי"ת את הממון שנתן לו, עשיר בשורו וכדו', ובזה מתכפר העבירה.

ולבן נוהגים לצעוק "מזל טוב" בעת ששוכרים את הצלחת תחת החופה, כדי לעורר להחתן והכלה שיש להם לשמוח בכל פעם שיהיה להם ח"ו איזה הפסד ממון, כי יש להם לדעת שזה בא תמורת עונש הגוף שהיו צריכים להיענש.¹

בן על שם זה, 'יוסף' - 'אסף אלקים את חרפתי'. מה הפשט בזה, והלא היום לא יורה שום רבי וצדיק לחסידיו לקרוא שם לבנם בגלל סיבה פשוטה כזו, ואיך יתכן שדוקא רחל אמנו, תתן שם מפני סיבה זו.

וכבר אמרנו בעבר ביאור אחד על זה, שרחל אמנו נהגה בהנהגה קדושה, שמכל דבר קטן התעוררה לתשובה, אפילו משבירת כלי. וזה היה כדבר הפשוט ביותר בביתה, שבכל פעם שנשבר איזה כלי, ידעו מזה סימן שנכשלו בעבירה ויש לעשות תשובה.

והיות שבעלה - יעקב אבינו היה צדיק גמור, לא היה שייך לומר ששבירת הכלי מורה על עבירה שלו, רק בודאי זה מורה שהיא נכשלה בעבירה. ולכן היה לבה נשבר מאד, בכל פעם שנשבר איזה כלי, כיון שזה מוכיח שהיא נכשלה באיזה עבירה. ונתביישה ביותר בכל פעם, כי זה הכריז ופירסם בבית בקול רעש גדול שנכשלה רחל באיזה עבירה. ולכן שמחה מאד כשנוולד לה בן, כי מעתה יוכלו לתלות שבירת הכלי בחטא הבן, וכבר לא יהיה מוכרח שהוא בגלל חטא שלה.

אך בספה"ק יש בזה ביאור נוסף, שכשהאדם מודה להשי"ת, יש לו לכלול בהודאתו כל הפרטים ופרטי הפרטים של הטובה הזאת שעשה לו השי"ת - מן הדבר הגדול ועד הדבר הקטן. כי השי"ת הוא שוה ומשוה קטן וגדול, הוא אותו נס ושמחה בין כשנוולד בן שנה אחרי החתונה ובין כשנוולד כ' שנה אחרי החתונה, והוא אותו נס בין כשמרויח מליון דולר ובין כשהוא מרויח שקל. ולכן כשהאדם מודה להשי"ת, יש לו

¹ וכמו שמסופר על הרה"ק ה'שר שלום' מבעלזא זי"ע, שפעם אחת הגיע אליו איש אחד, ותינה לפניו את צערו, איך שהוא סובל מצרות קשות ומרורות. שאל לו הרה"ק, איזה כלים יש לך בבית, ענה לו האיש, כלי ביתי הוא של ברזל ושל עץ. אמר לו הרה"ק, מעתה ואילך תשתמש בכלי זכוכית, ובזכות

בסוף השנה צריכים להודות לה' על החסדים שעשה לנו במשך כל השנה

וע"י שאנו מודים להשי"ת על כל פרטי החסדים שעשה לנו במשך כל השנה, ע"י גופא זוכים לשנה טובה ומבורכת, וכמו שפירש"י בפרשתן (דברים כו:טז) בת קול מברכתו, הבאת ביכורים היום, תשנה לשנה הבאה. וביותר מזה כתב החינוך (מצוה תר"ו), "ומתוך התעוררות נפשו בשבח ה' ובטובו, זוכה ומתברכת ארצו". כמו כן ע"י שאנו מודים להשי"ת על כל החסד שעשה לנו במשך כל השנה, זוכים שהשנה החדשה מתברכת.

יעזור השי"ת שניווע ברוחניות ובגשמיות, בכלליות ובפרטיות, שידוכים טובים, פרנסה בניקל ובהרחבה, אריכות ימים ושנים טובים, הרחבת הדעת, כל הישועות, ימלא ה' כל משאלותינו לטובה, תכלה שנה עם קללותיה, תחל שנה וברכותיה, שנוכה לגאולה השלימה בב"א.

ובפרט עתה כשאוחזים בסוף השנה, עד כמה אנו צריכים להודות להשי"ת על כל החסדים שהשי"ת נתן לנו במשך כל השנה, ויש לנו להודות על כל הפרטים ופרטי הפרטים - שעות ארוכות צריכים להודות על כל פרט ופרט. הרי הקב"ה נתן לו חיות בכל רגע ורגע, וטובות וחסדים בכל יום בכל עת ובכל שעה. ולכן דייקא בסוף השנה קוראים פרשת כי תבוא, כדי להזכירנו שאסור לנו להיות כפוי טובה להקב"ה על כל החסדים שעשה לנו במשך כל השנה, מן הדבר הגדול ועד הדבר הקטן.

ולכן מביאים הביכורים דייקא בארץ ישראל כי כדי להגיע למדרגה זו, שלא להיות כפוי טובה, צריכים עבור זה קדושת ארץ ישראל, או קדושת בית המדרש בחוץ לארץ.

שנת תשפ"ג ליל שב"ק

וברך את עמך את ישראל ואת האדמה אשר נתת לנו כאשר נשבעת לאבותינו ארץ זבת חלב ודבש" (יד:יג-טו).

וברש"י (יד:טו) עשיתי ככל אשר צויתני - שמחתי ושימחתי בו: השקיפה ממעון קדשך - עשינו מה שגזרת עלינו, עשה אתה מה שעליך לעשות, שאמרת (ויקרא כו:ג) "אם

"ואמרת לפני ה' אלקיך בערתי הקודש מן הבית וגם נתתיו ללוי ולגר ליתום ולא למנה ככל מצותך אשר צויתני לא עברתי ממצותך ולא שכחתי: לא אכלתי באוני ממנו ולא בערתי ממנו בטמא ולא נתתי ממנו למת שמעתי בקול ה' אלקי עשיתי ככל אשר צויתני: השקיפה ממעון קדשך מן השמים

זה תוושע מכל הצרות, ואכן כך הוי, שזרק את הכלים מעץ וברזל, וקנה כלי זכוכית, ומיד ניוושע בישועה גדולה.

והסביר הרה"ק, שהשי"ת רוצה לעורר את האדם לתשובה ביסורים קלים של שבירת כלים וכדו'. אך כיון שלא היה לו עד עתה רק כלי עץ וברזל שאינם נשברים, כביכול לא היה ברירה רק להביא עליו יסורים קשים לעוררו בתשובה. ולכן הוריתי לו שיקנה דוקא כלי זכוכית הנשברים מהר, כדי שיתעורר לתשובה מיסורים קלים אלו, ובזה יחסוך מעליו את היסורים הקשים.

המצוה, אבל על שמחה של מצוה איכא שר כ בהאי עלמא.

ועד"ו יש להבין דברי רש"י והמשנה שמחתי ושמחתי אחרים א"כ על זה שיש שמחה של מצוה מגיע ג"כ שר בעולם הזה וע"ז מבקש השקיפה ממעון קדשך [הגם שיש לפלפל קצת בזה דאולי דוקא שמחה שאינו חלק מהמצוה אז יש בעוה"ז, אבל כאן שהוא חלק מהמצוה לא אמרינן כן. אבל בחדרי בטן ועוד מפרשים לגבי צדקה אינו מחלק בזה].

העיקר לעשות נחת רוח להשי"ת

אמר ר' יצחק למה תוקעין בראש השנה, למה תוקעין רחמנא אמר תקעו. מורינן הקדוש מוהר"י מלובלין זצלה"ה (החווה מלובלין) פירש הדברים ע"פ גודל קדושת סדר עבודתו, שר' יצחק היה שואל כוונת התקיעות, והשיב לו שעיקר הכוונה העודפת על כל הכוונות הוא כאשר ציונו אלהינ"ו כלומר לעשות נחת רוח לרצונו ית"ש, והשיב לו כוונת התקיעה היא רחמנא אמר תקעו, כלומר שנייחד מעשינו אליו יתברך (אבני זכרון).

תקיעת שופר: כי חק לישראל לישני דמוזני

והנה אמרו חז"ל (ביצה טו:) תני רב תחליפא אחוה דרבנאי חזוהו: כל מזונותיו של אדם קצובים לו מראש השנה ועד יום הכפורים, חוץ מהוצאת שבתות והוצאת יום טוב, והוצאת בניו לתלמוד תורה. שאם פחת - פוחתין לו, ואם הוסיף - מוסיפין לו. אמר רבי אבהו: מאי קראה - תקעו בחדש שופר (בכסא) בכסה ליום חגנו, איזוהו חג שהחדש מתכסה בו - הוא אומר זה ראש השנה, וכתוב כי חק לישראל הוא משפט לאלקי יעקב. מאי משמע דהאי חק לישנא דמוזני הוא - דכתוב "ואכלו את חקם אשר נתן להם פרעה".

בחקותי תלכו ונתתי גשמיכם בעתם":

ובאמת הוא במשנה (מעשר שני פ"ה מ"ב) לא אכלתי באוני ממנו הא אם אכלו באינה אינו יכול להתודות ולא בערתי ממנו בטמא הא אם הפרישו בטומאה אינו יכול להתודות ולא נתתי ממנו למת לא לקחתי ממנו ארון ותכריכים למת ולא נתתיו לאוננים אחרים שמעתי בקול ה' אלהי הבאתיו לבית הבחירה עשיתי ככל אשר צויתני שמחתי ושמחתי בו: ובמשנה יג השקיפה ממעון קדשך מן השמים עשינו מה שגזרת עלינו אף אתה עשה מה שהבטחתנו השקיפה ממעון קדשך מן השמים וברך את עמך את ישראל בבנים ובבנות ואת האדמה אשר נתת לנו בטל ובמטר ובולדות בהמה כאשר נשבעת לאבותינו ארץ זבת חלב ודבש כדי שתתן טעם בפירות:

ויש להבין הרי חייב להיות כעבד המשמש את ה רב שלא על מנת לקבל פרס ואיך אומר עשה אתה מה שעליך לעשות.

אמנם כבר כתב החיד"א בספרו נחל אשכול על מגילת קהלת (ח:טו) בפסוק "ושבחתני אני את השמחה", דהגם ששכר מצוה בהאי עלמא ליכא, אבל שכר שמחה של מצוה איכא בהאי עלמא. וז"ל, שכר המצות עצמן בגופן שלהם הוא דווקא לעולם הבא אבל השמחה אשר ישמח האדם בעשיית המצות שכרה שלם ישלם בעולם הזה עכ"ל, יעו"ש.

ובן כתב רבינו החיד"א זיע"א בספר דבש לפי (מערכת מ' אות י"ג) דאע"פ שאמרו חז"ל שכר מצות בהאי עלמא ליכא, מ"מ שכר שמחה שאדם שמח בעשיית המצוה פורעין לו בעולם הזה עכ"ל, יעו"ש. וכן בס' ויחי יוסף (פ' בחקותי) על זה קובע לו ה' שכר שלם בהאי עלמא וכו' מקור המצוה דהא דשכר מצוה בהאי עלמא ליכא זהו רק על גוף

שאמר תקעו בחודש שופר כו' בזה אנו יודעין הטעם אבל בכסה ליום חגיגו מה שתוקעין בראש השנה שהוא יום חגיגו הוא מכוסה ונעלם מאתנו כמו שכתב בנועם מגדים בדרוש לר"ה כעין זה ואמר טעם הדבר כי אף על פי שחק לישראל הוא שאצלינו היא חקה בלי טעם אף על פי כן משפט לאלקי יעקב שלמעלה ידוע הטעם והשי"ת ימלא חסרונינו כמו שנאמר ואנחנו בשם שה' אלקינו נזכיר שיתפעלו כל הפעולות שצריך להיות ע"י השופר.

מראה יחזקאל: ע"י מצות חק מקבל ישועה למעלה מהטבע

ודברי זה"ק בשיבת ציון (חידושי אגדה אות מקוה) עה"פ מקוה ישראל ה' (ירמיה יז: יג) או יאמר על פי דברי חותני זקני בעל מראה יחזקאל זי"ע (ראש השנה מאמר ג') פירש הכתוב (תהלים קיט: קנה) "רחוק מרשעים ישועה כי חקיך לא דרשו". כי החילוק בין עזר לישועה, דעזר הוא שהקב"ה מסייע לו בדרך הטבע, כמו שכתוב (דברים טו: יח) "וברכתיך בכל אשר תעשה". וישועה היינו חוץ לדרך הטבע בדרך נסיי. והנה מי ששומר חקי ה' שהם בלי טעם ולמעלה מן השכל בדין הוא שיטול שכרו בדרך נסיי למעלה מהשכל. אבל אלו הרשעים אשר חוקי אלקים לא דרשו כיון שאינם מוסכמים לשכלם ודעתם הקצרה, די להם בעזרת ה' בדרך הטבע, אבל ישועה רחוקה מהם, שהיא למעלה מהשכל. והרמב"ם (סוף הל' מקוואות פ"א הי"ב) כתב דמקוה הוא חוק בלא טעם וזהו מקוה ישראל בזכות טהרת מקוה שהוא חק ה' מושיעו בדרך נסיי בעת צרה שאם שומר גם חק אז קרובה ישועתו לבוא, והבן עע"ש. ובזה מובן כי חק לישראל שעושה המצוה על דרך ועי"ז גורם ההשפעות משפט לא' יעקב כנ"ל.

ובנמרא (תענית ח:): איתא, בימי רבי שמואל בר נחמני הוה כפנא ומותנא, אמרי: היכי נעביד? ניבעי רחמי אתרתי - לא אפשר. אלא: ליבעי רחמי אמותנא, וכפנא ניסבול. אמר להו רבי שמואל בר נחמני: ניבעי רחמי אכפנא, דכי יהיב רחמנא שובעא - לחיי הוא דיהיב, דכתיב פותח את ידך ומשביע לכל חי רצון, ע"ש. וזה מרחמי השי"ת שמחלק פרנסה לכלל ישראל בימים אלו, ומאן דיהיב מזוני לחיי הוא דיהיב.

ואולי באמת יש לעשות מצות כחק אפילו כאשר יודע הטעם יש לעשות כאשר צונו ה' אלקי כאלו הוא חק וזה ביאר דברי הרמב"ם אפילו שאין טעם למצות שופר, דהיינו שעושים המצוה מחמת רחמנא אמר תקעו מ"מ רמז יש בה, עורו ישנים משנתכם.

מאורן של ישראל: תקיעת שופר יעשה כמו שהתחדש עכשיו היו"ט

ובהרחב הענין י"ל בביאור "תקעו בחודש שופר בכסה ליום חגנו", בספר מאורן של ישראל הביא שאמר כ"ק מרן אדמו"ר הזקן זי"ע בשם כ"ק מרן המגיד הגדול ממעזריטש זי"ע דהכוונה היא שהתקיעה בשופר בראש השנה צריכה להיות כאילו היה החג מכוסה עד עכשיו ורק היום נתגלה וניתן לנו, והוא כעת חדש לגמרי וזהו שאמרה תורה תקעו בחודש שופר, כלומר תקעו שופר בהתלהבות והתחדשות, כאילו שבכסה ליום חגנו, כאילו שהחג היה מכוסה עד עתה, כי אם יהיה מצות תקיעת שופר חק לישראל, ויעשו אותו בלי התלהבות והתחדשות רק כחוק וכמצות אנשים מלומדה, יכול להיגרם עי"ז משפט לאלקי יעקב. והרי כל ענין תקיעת השופר הוא להיפך, לבטל את מדת הדין והמשפט ולעורר את מדת הרחמים.

ובספ"ק מראה יחזקאל (דרוש י') כתב זהו

לו קצבה. והמגן, דהיינו כשעושיין מחיצה בפני השמש הוא יש לו קצבה. כן ה' אלקים, דהיינו אהבה ויראה, אהבה אין לה קצבה ויראה יש לה קצבה: וכן התורה הקדושה הנתונה לנו בנגלה ונסתר אם היה הטעם מפורש היה דבר שיש לו קצבה* ולכן סתמו הכתוב ולא נאמר הטעם מפורש למען נבין מעצמינו טעמו של דבר וזה הוא דבר שאין לו קצבה, כי כל טעם שנזכה להבינו יש לו עולם מיוחד באמירתינו הטעם נעשים שמים חדשים בכל פעם* וזהו אשר צוה ד' לאמר, פירוש שהשם יתברך ברוך הוא צוה לנו שאנחנו נאמר הטעם של חוקת התורה כדי שיהיה דבר שאין לו קצבה* עיי"ש עור.

ועל זה קאמר התקיני זוה"ק (תכ"א) הני כלבי דצווחי הב מזוני"ו כו' והכוונה שעושה מצוה רק כחק לישני דמזוני ואינו מכווין פנימיות והבנת המצוה, והעיקר שאחר שיודעים שמצות השי"ת חק ולא יעבר, מ"מ עושה ומחפש ויודע הטעם בזה.

השי"ת ירחם שנזכה לישעות ה' כהרף למעלה מן המזל ומן הטבע כדרך הכתוב בנים אתם לה' אליכם ונזכה לבני חיי אריכי ומזוני רויחי וסייעתא דשמיא בברכת כתיבה וחתמה טובה בכיאת משיח צדקנו בב"א.

נועם אלימלך: ע"י טעם למצוה של חק מחדש עולמות חדשים

וביתר שאת להמתיק ביותר, דבודאי שאין לעשות מצוה כחק שיגיע לו מזה פרנסה, ואפי' מצות שהם כחק, יש לתת טעם בזה, כדרכי רבי משה הדרשן בפרה אדומה. וא"כ אין לעשות מצות רק כחק, וכמו שכתב רבינו הקדוש בספה"ק נועם אלימלך (פ' חקת) אך הענין הוא וכן פירושו "זאת חוקת התורה אשר צוה ה' לאמר", דהנה השי"ת ב"ה נתן לנו תורתו הקדושה הכלולה בנגלה ונסתר כנגד אהבה ויראה, דהיראה הוא הנגלה, דהיינו מחמת שאנו רואים את מעשה נוראותיו ונפלאותיו אנו יראים מפניו ית' שמו ומצד נוראותיו מורא עולה על ראשינו והוא הנגלה, והאהבה הוא הנסתר דאהבה יוכל להיות לאדם כשמזכירים לפניו איזה דבר יופי ומהולל ומהללים ומשבחים לפניו הדבר ההוא אז לבו מתלהב לדבר זה מאד ונפשו משתוקק שיזכה לראות הדבר ההוא.

והנגלה הוא דבר שיש לו קצבה, כי בלתי אפשרי שיהיה האדם במורא בלי הפסק תמיד באימה וחרדה, כי יבוטל ממציאיות, ואהבה הוא דבר שאין לו קצבה. וזהו (תהלים פד: יב) "שמש ומגן ה' אלקים", פי' כמו שהשמש שהיא הבהירות בהתפשטות שאין

סעודת רעוד"ר

'טוב', כדכתיב "ותרא אותו כי טוב הוא". ואות של התפילין הוא השי"ן. והנה צרף או"ת עם טוב"ה יעלה תכ"ט. צרף לזה שי"ן של תפילין עולה תשכ"ט, שהוא בגימ' 'קרע שטן' כאשר ביארתי במקום אחר. ע"כ "עשה עמי אות לטובה ויראו שונאי ויבושו" ע"ד "וראו כל עמי הארץ וגו'". גם 'אות' היינו שב"ת, ו'טובה' היינו ז"ך אותיות התורה, בת

בפרשתנו "וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך". ואחז"ל (מנחות ל"ה) אלו תפילין שבראש. ופירש"י, משום דכתיב בה שי"ן. וכ' בעה"ט שי"ן ש"ם יהו' נקרא. וכתב החת"ס הנה כתיב (תהלים פ"ו) "עשה עמי אות לטובה ויראו שונאי ויבושו" כי המילה נקראת אות וגם התפילין. וכשברית מילה משומר בטוב ולא נתחלל, אזי נקרא

הקב"ה - אחד הוא אלקינו שבשמים ובארץ.

ובן בספר חקל תפוחין (פ' נשא) הביא בשם הרה"ק מזידיטשוב זי"ע פי' אמרו ז"ל, שבזכות נעשה ונשמע שאמרו בני' ניתנו להם ב' כתרים, ואמר שהכתרים הי' הבחי' "טרם יקראו ואני אענה", בזכות נעשה שהקדימו לנשמע ובזכות נשמע שאמרו ניתן להם הבחי' "עוד הם מדברים ואני אשמע", והוא מדה במדה בשכר שהקדימו נעשה קודם נשמע קודם שידעו מה יצוה ה' להם, בזכות זה יענה ה' משאלותם קודם שיבקשו על זה, עכד"ה.

והנה כאשר נכשלו כלל ישראל בחטא העגל אבדו את נעשה שהרי אמרו קום עשה לנו ואי' בספה"ק דלכן מניחים התפלין לפני התפילה, שכתב בספר זרע ברוך בשם מהר"ש מאוסטרפוליא כי נעשה כנגד תפילין של יד ונשמע כנגד תפילין של ראש, וא"כ בזה שמקדים ומניח תפילין של יד קודם מקיים בזה נעשה קודם לנשמע, וממילא מסוגל לפ"ז להתקבל תפילותיו לרחמים ולרצון.

תפילין של יד ושל ראש כנגד נעשה ונשמע

והנה ידועים דברי האריז"ל (פרע"ח שער שבת פ"ח) שבשבת משה רבינו מחזיר לישראל את עדיים מהר חורב, הכתרים של נעשה ונשמע שניטלו מהם. והיינו שבשבת מתעלים ישראל לבחינת לוחות הראשונות שהתורה חקוקה על לבם ואזי מקריין אור פניהם בקרני הוד שהוא ענין הכתרים, כמו שכתבו התוס' (שבת פ"ח ד"ה שני כתרים).

ולפי מ"ש הרי' הב' כתרים הם תפילין של יד והתפילין של ראש תפילין של ראש שעל המוח חכמה מוחא 'כתר נשמע' ותפילין של יד לקשר מעשה האדם שמכוונים על שם הידים - כלי המעשה, שיהיה הכל לעבודתו יתברך שמו, זהו 'כתר נעשה' וכו' ובשעת

זוגה של שבת. שב"ת ז"ך גימטרי' תשכ"ט ג"כ.

ולענ"ד לבאר הענין בקיצור ונקדים ענין תפילין של ראש, ובכלל יש להבין למה צריכים ללבוש התפילין בשעת תפלה.

בזכות נעשה ונשמע

זוכים ל'טרם יקראו ואני אענה'

ונקדים ד"ק של דברות קדשו של מרן הרש"ל מבעלזא זי"ע על 'ובאו כולם בכרית אחד נעשה ונשמע אמרו כאחד', ר"ל שהקב"ה בא בכרית עם ישראל ומשלם להם מדה כנגד מדה, היות שאתם הקדמתם נעשה לנשמע, גם אני אומר "טרם יקראו ואני אענה עוד הם מדברים ואני אשמע" (ישעי' סה:כד), והיינו שהקב"ה בא בכרית עם ישראל להקדים נעשה לנשמע כמותם, ע"כ.

ובספר היכל התפלה הביא רעיון הנ"ל בשם הרה"ק מהר"י מבעלזא בתוספות מרובה עפ"י הגמ' (שבת פ"ח) שנינו אמר רבי חמא ברבי חנינא, מאי דכתיב (שיה"ש ב') "כתפוח בעצי היער וגו'", למה נמשלו ישראל לתפוח, לומר לך מה תפוח זה פריו קודם לעליו, אף ישראל הקדימו נעשה לנשמע. ובתוס' תימה שמביא קרא כתפוח בעצי היער, דבהאי קרא לא נמשלו ישראל לתפוח אלא הקב"ה, כדכתיב "כן דודי בין הבנים".

ותירץ המהר"י קושיית התוס', שבאמת גם הקב"ה מקדים נעשה לנשמע, שהרי נענה לתפילותינו לפני שנבקש שנאמר "טרם יקראו ואני אענה", ועל זה מביא את הפסוק שהקב"ה שנמשל כביכול לתפוח שמקיים נעשה ונשמע, ואף ישראל דבקים במדותיו ואומרים כן. והדברים נרמזים כפתור ופרח בלשון הפייטן 'נעשה ונשמע אמרו כאחד', שבני ישראל אמרו נעשה ונשמע כ'אחד' כמו

חישוב תקופות ומזלות. ואמר כ"ק אדמו"ר מהר"י מבעלזא זצוק"ל שיש ד' ימים בשנה שעל פי הילוך המזלות כל עניני השנה תלוין בד' ימים אלוין אולם לישראל אין זה מכריע דאף אם המזלות מורין ח"ו על לא טוב יכולין להפוך הכל לטובה ע"י כח התפלה. וכך אמר בלשון קדשו: אז א יוד געט א עהרליכען קרעכץ פאר גאט ב"ה קען ער אלעס איבערקעהרן צום גוטן על כן אחר שאמר הכתוב "ושמרתם ועשיתם כי הוא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים" דקאי על חכמה חשבון תקופות ומזלות, אמר הכתוב מיד אחר זה דלא תימא שאם ע"פ המזלות ח"ו לא טוב צריך שישאר ככה, לא כן, אלא "מי כה" אלקינו בכל קראינו אליו", דע"י תפלה יכולין לשנות הכל לטובה.

וזהו "וראו כל עמי הארץ" - ע"י התפילין התפלות שנתקבלו לכלל ישראל בכל קראינו אליו. ומזה "וראו כל עמי הארץ" כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך'.

כוונת תקיעת שופר ג"כ בחינת קבלת התורה נעשה ונשמע

ובזה נבאר ענין כוונת התקיעות. בגמ' (ר"ה לד:, טז.) תנו רבנן: תקיעות אין מעכבות זו את זו, ברכות אין מעכבות זו את זו, תקיעות וברכות של ראש השנה ושל יוה"כ מעכבות. מ"ט? - אמר רבה, אמר הקב"ה: אמרו לפני בר"ה מלכיות זכרונות ושופרות. מלכיות - כדי שתמליכוני עליכם, זכרונות - כדי שיבוא לפני זכרוניכם לטובה, וכמה - בשופר.

ויש לבאר כנ"ל כמ"ש בדרשת מהרא"ל צינץ (לפני התקיעות) כתב לבאר שפיר מה שאמר אדונינו דוד המלך "שאו זמרה ותנו תוף כנור נעים עם נבל" שהוא אם בשביל דבר הבא מן האיל הוא מזכיר את העקידה גם בתוף וכנור די, אך אמר "תקעו בחודש

מתן תורה נכתר כל אחד מישראל בב' הכתרים כתר תורה ואף שאחר כך פרקום וזכה משה ונטלן (שבת שם), איתא בפרי עץ חיים שבשבת מחזיר משה רבינו הכתרים לישראל. וזה שאמרו בגמ' (עירובין צ"ו) דבשבת אין צריכין תפילין, שהם גופן אות, והיינו שאז נכתרין ישראל בכתרי נעשה ונשמע כמו במתן תורה, וממילא כל היום וכל הלילה האדם מוכתר בתפילין של ראש ותפילין של יד. וזה שכתוב קדושה לישראל לעולם שהוא כתר תורה זכו ישראל לעולמי עד. וששתי כעל הון שמצאתי ממש כזה בספה"ק פרי צדיק (פ' קדושים אות ח').

ועל דרך זה יש להבין ענין מה דאי' 'שבת היא מלועוק ורפואה קרובה לבוא', דהיות דשבת קודש היא בבחינת 'נעשה ונשמע' דהיינו 'טרם יקראו ואני אענה', א"כ אין להרבות בשבת בתפילה. וזהו 'שבת היא מלועוק', דהיינו דלא צריך לזעוק, 'כי רפואה קרובה לבוא' - עוד לפני הצעקה.

כח תפלות של יהודי לבטל כח התקופות ומזלות

וראינו ביאר נפלא עה"פ 'ושמרתם ועשיתם כי הוא חכמתכם וגו' כי מי גוי גדול אשר לו אלקים קרובים אליו וכו', ומי גוי גדול אשר לו חוקים ומשפטים צדיקים ככל התורה הזאת" (דברים ד:ז-ח). ויש לדקדק דהפסוק התחיל במעלות התורה ושמרתם ועשיתם כפירוש"י ושמרתם זו משנה כי הוא חכמתכם וכו', וסיים ג"כ במעלות התורה באמרו 'ומי גוי גדול אשר לו חוקים ומשפטים', וביניהם באמצע מפסיק לדבר ממעלות התפלה 'אשר לו אלקים קרובים אליו כה' אלקינו בכל קראינו אליו' דהיינו תפלה. ויש לומר ע"פ מאמר חז"ל (שבת עה.) מצוה לחשב תקופות ומזלות שנאמר כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים איזו חכמה ובינה שהוא לעיני העמים הוי אומר זה

מקרבבות קודש לא רצו האומות לקבל התורה אבל בני ישראל אמרו נעשה קודם לנשמע, ומזכות זה הקב"ה מתנהג עם כלל ישראל מדה כנגד מדה וממתיק ועולה מכסא דין לכסא רחמים ומקבל תפילתנו ותקיעתנו לרחמים ולרצון.

הש"ת ירחם וישפיע רחמים וחסדים לנו ולכל ישראל בברכת כתיבה וחתימה טובה בספרן של צדיקים גמורים צדיק גמור צדיק וטוב לו בבני חיי אריכי ומזוני ריחי וחנא וחסדא ושידוכים הגונים וכל משלאות לבנו לטובה בכלל ובפרט לנו ולכל ישראל בביאת משיח צדקנו מתוך רחמים וברחמים גדולים אקבצך בב"א.

שופר" שיש לו עוד מעלה על זכות קבלת התורה אשר אין לאומות חלק, וזהו "כי חוק לישראל הוא" שיזכו בדין וגם "משפט לאלקי יעקב", וצריך רמז שירמוז דוקא על ישראל. ומובן בזה למה תוקעין בשופר של איל דהלוא אם בשביל העקידה אזי גם בתוף וכנור ירמוז על זה. ועל כן אמרינן שהקב"ה רצה לרחם על עמו, וע"כ אמר תקעו לפני בשופר של איל דוקא, כדי שיהא רק רמז לעם הנבחר שירמוז לבוש של קבלת התורה, וע"כ רק אזכור לכם ולא לשאר האומות.

עב"פ זה דבר כי א' מהטעמים בתקיעת שופר מראה על קבלת התורה, אשר בני ישראל כשהקב"ה הופיע מהר פארן ואתא

מזלא מבא וגדיא יאי

כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

כ"ק אדמו"ר מביאלא שליט"א

והגה"צ ר' אליעזר זאב קליין שליט"א

אב"ד ור"מ דק' י-ם עיה"ק

לרגל שמחת החאלאקה של נכדם-בנו כמר יחיאל חיים נ"י

שיעורי הלכה

ממחברת יוה"ב תשפ"ג לפ"ק

הלכות סוכה או"ח סי' תרל"ח

מוקצה בסכך ודפנות הסוכה

ד"ה אצל) תירץ, כי מהפסוק 'חג הסוכות' אין לאסור אלא כדי הכשר סוכה בלבד, דהיינו שמים כהלכתו ושלישית אפילו טפח, ומנל מוקצה כל הסוכה אסורה. (ז ר"י תירץ, כי מהפסוק 'חג הסוכות' יש לאסור העצים כשהסוכה עומדת ולא כשנפלה באמצע החג. ומנל מוקצה העצים אסורים גם לאחר נפילת הסוכה, דמיגו דאיתקצאי בין השמשות איתקצאי לכל ימי החג. ג) הר"ן (צי"ה שם) תירץ בשם הרמב"ן, דמהפסוק 'חג הסוכות' אין לאסור אלא בשבעת ימי החג, ומנל איסור מוקצה יש לאסור גם בשמיני עזרת, דמיגו דאיתקצאי לבין השמשות איתקצאי לכולי יומא.

גדר איסור ההנאה מעצי הסוכה

וגדר איסור ההנאה מעצי הסוכה, דעת הט"ו (סק"ג) שאיסור ההנאה הוא רק באופן שיש בה זיטול המורה. וז"ל, ועל כן נראה פשוט שמ"ש אין נאותין מהן לדבר אחר, דהיינו לזיטול דרך זיטול משום שזוהי תזטול קדושה. אצל בעוד שהיא קיימת אין איסור הנאה ממנה כדי לסמוך עליה או להניח עליה שום דבר, כיון שעדיין קדושה עליה. וכן פסק להלכה במשנ"ב (סק"ה) *.

שד"ע ס"א "עצי סוכה אסורים כל שמונת ימי החג, בין עצי דפנות בין עצי סכך (ואפילו קיסם לחצותו שנינו אסור). ואין נאותין מהן לדבר אחר כל שמונת הימים, מפני שיום השביעי כולו הסוכה מוקצה עד בין השמשות, והואיל והוקצה לבין השמשות של שביעי הוקצה לכל היום. הג"ה, ואפילו נפלה הסוכה אסורים ולא מהני בה תנאי, וכו'".

מוקצה של עצי סוכה לומדים בגמרא (סוכה ט.) מהפסוק "חג הסוכות שבעת ימים לה'" (ויקרא כג: לד), כשם שחל שם שמים על החגיגה [=קרצן חגיגה] כך חל שם שמים על הסוכה. ומדברי הראשונים מבואר שהוא דרשה גמורה, והוא איסור מדאורייתא כמו קרצן. ויש עוד איסור מדרצן והוא איסור מוקצה מחמת מורה, שעצי הסוכה ונויה אסורים מדרצן מטעם מוקצה מחמת מורה (שבת מה.).

והקשו הראשונים למה צריך לטעם של מוקצה מחמת מורה לאחר שיש כבר איסור מדאורייתא מהפסוק 'חג הסוכות'. ויש צוה שלשה תירושים: א) ר"ת (תוס' צי"ה ל:

* וכל זה לאפוקי ממ"ש בשו"ת עונג יו"ט (או"ח סי' מ"ט) שסוכה אסורה בהנאה כבהמת קדשים

השמשות, כי האנשים נמצאים באותו זמן צביהכ"ג, וצני הצית מדליקים נרות בתוך הצית. ולפי"ו לכאורה קולא גדולה שלא חל על הסוכה כלל מוקפה של קדושת החג.

ובאמת שהמור וקציעה עצמו חולק על הרמ"א וסובר שעל עשיית הסוכה הוא מעשה שפיר וחלה הקדושה על העצים מתחילת החג. ומה שהביא הציה"ל בשמו לא כתב כן אלא צביאור דעת הרמ"א, ועכ"פ מצואר דדעת המשנ"צ דאין הסוכה נאסרת אלא ע"י ישיבה ממש צין השמשות.

הגרשו"א: כיון שביה"ש היתה מוזמנת נעשית מוקפה ע"י הישיבה אח"כ

והגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך ז"ל תירץ שאפילו לא ישב צה צין השמשות, כל שהיתה מוזמנת אז למנוה, שפיר נעשית מוקפה ע"י הישיבה שלאח"כ בכל שעה משעות היום [וזה דלא כשיטת הביאור הלכה]. והביא ראיה לדבר מלולב ומיניו, שבהם גם כן הזמנה לאו מילתא (כמצואר סי' תרנ"ג סע' ב').

ויש לשאול א"כ איך נעשה האחרון מוקפה, הא צצין השמשות לא היה אלא הזמנה, וא"כ לא ליחסר אלא צרגע קיום המנוה ותו לא, דצשאר שעות היום לא אמרינן מיגו דאיתקפאי. אלא ע"כ ז"ל דנהי דהזמנה גרידא לאו מילתא היא, מ"מ מהני הזמנה זו צצין השמשות לענין זה שלכשעשה צו המנוה חשצין ליה

הזמנה לאו מילתא היא לגבי קדושת החג הג"ה, וכל זה לא מיירי אלא צסוכה שיצב צה פעם אחד, אבל אם הזמינה לצוכה ולא ישב צה לא נאסרה, דהזמנה לאו מילתא היא".

ומ"ש הרמ"א שאם הזמינה ועדיין לא ישב צה לא נאסרה, ציאר המשנה צרורה (ציה"ל ד"ה לא נאסרה) צשם המור וקציעה דהיינו לענין קדושת החג שחל על הסכך, אבל משום מוקפה של סתירת אהל דאסור בכל יו"ט, אינו תלוי כלל אם ישב צה או לא, אלא שאם לא ישב צה אינה אסורה רק ציו"ט משום איסור סתירת אהל, וצחוה"מ שאין צה איסור סתירת אהל מותר. והטעם דהזמנה צלבד לאו מילתא הוא, ולכן רק אם ישב צסוכה חל עליו שם מוקפה של קדושת החג.

קושיית המור וקציעה איך נאסר לכל שבעה כיון שלא ישב בה בין השמשות

בביאור הלכה (ד"ה דהזמנה) הציה קושיית המור וקציעה, דהנה הכלל הוא צמוקפה שרק אם איתקפאי צצין השמשות איתקפאי לכולי יומא. ולפי זה אפילו אם ישב צה אחר שקידש היום לא ליחסר אלא לשעה שיצב צה צלבד, אבל לא לכולא יומא מכיון דצין השמשות לא היתה אלא הזמנה דלאו מילתא היא כלל.

ויש להוסיף צחיוד קושייתו, שהנה דרך רוב העולם שאין יושבים צסוכה צשעת צין

נוי סוכה שנעשה בשביל אידיהם של עכו"ם נשאלתי אם מותר לתלות בסוכה מנורות חשמל לצעוניות, אשר עיקר יגורם נעשה לצורך קישוט עץ האשרה ציום אידם של הנוצרים. והנה מעיקר הדין אין חשש איסור לתלותם בסוכה, כמ"ש בשו"ת שבט הלוי (ח"צ סי' נ"ז) משום שזהומנה לצד ללא מעשה לעבודה זרה לא נאסר. ואם נעשה צבית חרושת לשם עבודה זרה דהוא יותר מהזמנה, הרי ידוע שצבית החרושת עושה לצורך כל דבר, וגם שהוא מעשי מכונות ואין יד אדם נוגעת בעשייתן, ולכן אין כאן מחשבה הפוסלת. ומה שמצוייר על הקופסאות שלהם לצורך ע"ז אינו אלא פרסומת. וכן כידוע היה דעת כ"ק מרן בעל הדברי יציב מלאנו קלויזענבורג זצ"ל להתיר לכתחילה (ר') הליכות חיים עם קצ"צ הע' י"א).²

אמנם למעשה נראה שהגם שמעיקר הדין מותר לתלות אותם בסוכה, מ"מ יש למנוע מלתלות אותם בסוכה, כי מכוער הדבר ואין זה הידור להשתמש בהם לנוי סוכה. (וכ"כ בשו"ת חלקת יעקב יו"ד סי' נ"ג, ובס' הסוכה פכ"ח סט"ז צ"ס הגרי"ש אלישיב זצ"ל, וכן דעת הגר"ש ואלזנר זצ"ל, מצית לוי תשרי, דיני נוי סוכה סע' ג').

נוי סוכה שכתובים עליהם פסוקים

במגן אברהם (שס) כ' אותן החוקקים פסוק 'צבכות תשבו' על דלעת וכיוצא בו

כהוקנה מצין השמשות ושפיר נאסר לכולי יומא. (עי' ש"כ פכ"צ הע' נ"ה והליכות שלמה מועדים פ"ז סעי' כ"ה).

מוקצה בנוי סוכה

שו"ע סע' ב' "וכן אוכלים ומשקים שחולין בסוכה כדי לנאותה, אסור להסתפק מהם כל שמונה אפילו נפלו (וציו"ט ושבת אסור לטלטלם דמוקצים הם). ואם התנה עליהם בשעה שתלאם ואמר איני בודל מהן כל צין השמשות (של שמונה ימים), הרי זה מסתפק מהם בכל עת שיראה, שהרי לא הקנה אותם ולא חלה עליהם קדושת הסוכה ולא נחשבו כמותה וכו'".

נוי סוכה משעטנו

המג"א (סק"ט) מביא בשם הפוסקים שאין לתלות בסוכה שעטנו [היינו צין לדפנות וצין לנוי (מ"צ ס"ק כ"ד)] אלא"כ גבוהים מחשמיש אדם, והטעם שמא ישתמש ויחמם בהם ידיו (ע' מחצית השקל). ובצכורי יעקב (ס"ק ט"ז) ביאר החשש שמא יתעטף בהם.

ובשו"ת פנים מאירות (ח"צ סי' קי"ג) כתב שכל החשש הוא כשזה תלוי כדרך וילון ויש לחשוש שמא יחמם בו, אבל בגדי רקמה שקבועים בכותל ע"י מסמרות למטה ומן הצדדים ואי אפשר לבוא לידי עיטוף בשום צד, מותר ליטש ולסמוך עליהם, כי אין זה לא דרך לבישה ולא דרך העלאה.

² בחצר הקודש צאנו המנהג להדליק בכל יום מימי הסוכות בתוך הסוכה צ"א גרות כמנין סוכ"ה (מנהג זה מקורו מהרה"ק מראפשיץ ז"ע). ויתכן שיצאו מנהג זה בריבוי אלו הנרות הגם שהיו של חשמל.

שלוש מילים בלא שירטוט, יש אומרים
דדפוס שלנו הוא כשרטוט לענין זה.

אולם למעשה בתוספת זיכורים (שם)
החמיר שלכתחילה אין לעשות כן מפני
שאי אפשר לשמור על הנייר לגמרי, כיון
שיכלה לבסוף ויצוא לידי זיון. וגם על
היתר הלבוש והש"ך קשה לסמוך, כי יתכן
שלא הקלו אלא צביהכ"ו. אכן בפוסקים
מבואר כי פסוקים שכבר הודפסו, מותר
לכתחילה לקנותם ולהשתמש בהם (עי'
שו"ת גנת ורדים כלל ז' סי' כ"ה).

לחלות בסוכה – לא יפה הם עושים, כיון
שיצוא לידי זיון. ועוד שאסור לכתוב
פסוקים מן התורה אלא"כ יש בהם ספר
שלם, כמו שנתבאר (יו"ד סי' רפ"ג ס"ב).

ולכתוב פסוקים כגון 'בסוכות תשבו' או
'צרוך אתה צבואך' על נייר ולחלותם
בסוכה, בצכורי יעקב (ס"ק י"ח) כתב
שפשט המנהג להקל בזה משום שזמרים
על הנייר זיון. ומחמת האיסור לכתוב
פסוקים, כתב שזמרים המקילים על
הלבוש (יו"ד סי' רפ"ג ס"ד) והש"ך (שם
סק"ו) שמתירים. ומחמת האיסור לכתוב

ניצוצי הדף

בבא בתרא ע"ה ע"א

בוניס בשוהם וישפה בריבוי שלום תרין שלומין, הבן הדבר.

ובשם משמואל (פ' ראה) שוהם וישפה הם מאבני החושן, שוהם של יוסף וישפה של בנימין. ונמצא בזה"ק יוסף נקרא צדיק דלעילא, ובנימין צדיק דלתתא. ויש לפרש יוסף ע"י שעמד בנסיון גדול, בזה קידש כל הרמ"ח איברים שלו שיהיו מרכבה לשכינה, המשיך קדושה מעילא לתתא, ואח"כ ממנו לכל ישראל - זהו צדיק דלעילא.

על בנימין אמרו חז"ל (מגילה כו.) רצועה היתה יוצאת מחלקו של יהודה ונכנס לחלקו של בנימין, ובה היה מזבח בנוי. והי' בנימין הצדיק מצטער עליה בכל יום לבולעה - זהו צדיק דלתתא ממטה למעלה.

אלו שני הצדיקים הם שהם וישפה, פליגי תרי מלאכי - מיכאל שהוא חסד, השפעה מלמעלה למטה. גבריאל שהוא גבורה, העלאה מלמטה למעלה. אמר הקב"ה ליהוי כדין וכדין, מחמת אתערותא דלתתא יבוא אח"כ אתערותא דלעילא (הובא בס' חסידות לש"ס).

ומצאנו שאבני השוהם שעל כתפות האפוד מתייחסים אף הם אחרי יוסף. שאמרו בפסיקתא רבתי (סוף פיסקא מ"ז) אמר רב יאשיה, שתי אבני שוהם שהיו ניתנות על כתפיו של אהרן כנגד מנשה ואפרים. ולמה אבני שוהם? שגדלו בתוך מצרים ולא למדו ממעשיהם. אבני שוהם הם הסימן להבדלה מהמצרים, מפני שאבן השוהם שייך למצרים, כנאמר (בראשית ב' י"ב) "שם

"ושמתי כדכר שמשותיך" (ישעי' נד:יב), פליגי תרי מלאכי ברקיעא גבריאל ומיכאל וכו' חד אמר שוהם וחד אמר ישפה. אמר להו הקב"ה ליהוי כדין וכדין.

זה"ק בלקוטי תורה (פ' ראה) לעתיד לבוא יהיו שני סוגי התגלות אור, וכל אחד מהם יהיה בו יתרונות על חברו, והם או התעלות העולמות עד שיזככו וזיכוך רב, ויהיו בחינת כלי ראוי לקבל את גילוי האור. או שתהיה המשכת אלקות מלמעלה למטה בתוכן וגילוי רב. ובכל זאת לפי ערך הגילוי לא ישתנו העולמות ממדרגתם.

והנה מיכאל שמדתו חסד בחר שוהם, אבנו של יוסף בחושן. ומדרגת יוסף היתה גילוי אלקות מלמעלה למטה בלי שינוי רב במקבל. גבריאל שמדתו גבורה בחר ישפה, אבנו של בנימין בחושן, היינו הזדככות העולמות עד שיהיו כלי ראוי לקבל את גילוי האור. לבסוף אמר להו הקב"ה ליהוי כדין וכדין - יתקיימו שתי הבחינות גם יחד.

ובספה"ק בני יששכר (מאמרי חודש כסלו טבת מאמר ה' אות ד') כתב, ולדרכינו הנ"ל ימתקו מאד הדברים, דלפי מה שכתבתי הנה תוכן פלוגתתם הוא אם שוהם אבנו של יוסף הרומו ליסוד דדכורא, אם ישפה אבנו של בנימין הרומו לצדיק תחתון יסוד דנוקבא מלכות. והנה שניהם נקראים שלום (סוד המשים שלום בבית) שלמא עילאה ושלמא תתאה כנודע. והנה הקב"ה מסכים על ידם לעשות כדין וכדין, הנה הם מרבים שלום כי על ידם בא הבנין בריבוי שלום, והמה נקראו

הפה והלשון מדיבורים שאינם ראויים. וז"ל המדרש, בנימין וכו' תפש בשתיקה, תדע שאבנו שהיתה בחושן היתה ישפה, לומר יודע היה במכירת יוסף ושותק. 'ישפה' – 'יש פה' ושותק, ע"כ.

וכתב במשך חכמה (שמות כח: ט) דמעשה זה יש בו לקח רב לענין מצות כיבוד אב, שזה ויותר על הריווח העצום שבמכירת האבן, ובלבד שלא להקיץ את אביו משינתו, ודמא בן נתינה (ע"י ע"ז כג:.) מהווה דוגמא ומופת לקיום מצות כיבוד אב. וכיון שבנימין לא השתתף במעשה מכירת יוסף, הרי הוא קיים מצות כיבוד אב בשלימות. ומגלגלין זכות ע"י זכאי (שבת לב.), לפיכך אירע בחלקו של בנימין מעשה זה של כיבוד אב, שמשמש לדוגמא ולמופת.

והנה בזה יש להבין (ב"ב עה.) על קפידות רבי יוחנן על התלמיד שלגלג על דבריו, "ושעריך לאבני אקדח" (ישעי' נד: יב.) כי הא דיתיב רבי יוחנן וקא דריש: עתיד הקב"ה להביא אבנים טובות ומרגליות שהם שלשים על שלשים, וחוקק בהן עשר על עשרים ומעמידן בשערי ירושלים. לגלג עליו אותו תלמיד, השתא כביעתא דציצלא לא משכחינן, כולי האי משכחינן? לימים הפליגה ספינתו בים, חזא מלאכי השרת דיתיב וקא מינסרי אבנים טובות ומרגליות שהם ל' על ל' וחוקק בהן עשר ברום עשרים. אמר להו: הני למאן? אמרו ליה: שעתידי הקב"ה להעמידן בשערי ירושלים. אתא לקמיה דרבי יוחנן, אמר ליה: דרוש, רבי, לך נאה לדרוש, כאשר אמרת כן ראיתי. אמר לו: ריקא! אלמלא (לא) ראית לא האמנת? מלגלג על דברי חכמים אתה! נתן עיניו בו ונעשה גל של עצמות.

אמנם כי השערים האלו עם האבנים הם

האחד פישון, שם הבדולח ואבן השוהם". 'פישון' זה נהר מצרים, ושם אבן השוהם. ומנשה ואפרים שגדלו במצרים ולא למדו ממעשיהם היו מאירין כאבני שוהם. וכנגדם ניתנו על כתפיו של אהרן שני אבני שוהם. הרי שאף אבני השוהם שעל כתפיו של אהרן הם אבנו של יוסף, ובני יוסף הם שתי אבני שוהם שזכה יוסף הצדיק, מלבד שלא הפסיד את האבן שלו בחושן להיות גם אבן כוללת בכתפות האפוד.

וכעין זה כתב המשך חכמה (שמות כח: ט) שעל כתפות האפוד שמו אבני שוהם מפני שהיא אבנו של יוסף, וישראל נקרא על שם יוסף, כמו שאמרו במדרש תהלים (מזמור ג' אות ג') כל ישראל נקראו על שם יוסף שנאמר (עמוס ה: טו) "אולי יחנן ה' אלקי צבאות שארית יוסף". וכן נאמר (תהלים עז: טז) "גאלת בזרוע עמך בני יעקב ויוסף סלה". ולפיכך נכתבו שמות כל השבטים על אבנו של יוסף, שכולל את כל ישראל.

ברמב"ם (ספר המצוות, מ"ע ל"ג): נצטוו הכהנים ללבוש בגדים מיוחדים לכבוד ולתפארת... וכבר ביארו בספרא (אחרי מות פרשה ה' פרק ח') שלבישת בגדים אלו מצות עשה היא וז"ל, מנין שאין אהרן לובש בגדים לגדולתו אלא כמקיים גזירת מלך, ת"ל "ויעש כאשר צוה ה' את משה" (ויקרא טז: לד). כלומר בגדים אלו, אע"פ שהם בתכלית היופי, שהם מזהב ושוהם וישפה, וזולתם מן האבנים היפות, לא יכוין בהם היופי, אלא לקיים הציווי שצוה השי"ת למשה בלבד, והוא שילבש בגדים אלו תמיד במקדש, עכ"ל הרמב"ם.

והטור הרביעי תרשיש ושהם וישפה" (שמות כח: כ). באסתר רבה (ו' י"ב) איתא ד"ישפה" אותיות 'יש פה', וזה רומז לשמירת

אפשר להיות. וע"ז הי' לו התגלות מלאכים. ואולי המלאכים היו ממצות בני ישראל. וע"ז הקפיד רבו יוחנן כל כך. ולשון 'נתן עיניו', הכוונה העין טובה, למה אין התלמיד מסתכל בעין טובה על בני ישראל.

דף ע"ה ע"ב

ובהעיר לב ושום שכל י"ל, כי הנה איתא בגמרא (חגיגה יג:) מאי טעמא גבי ישעי' הנביא כתיב (ו:ב) "שש כנפים לאחת", וגבי יחזקאל הנביא כתיב (א:א) "וארבע כנפים לאחת". ומשני הגמרא כאן בזמן שבית המקדש קיים, וכאן בזמן שאין בית המקדש קיים. היינו בימי ישעי' היה עדיין בית המקדש קיים, אז היו שש כנפים לאחת. ובימי יחזקאל כבר נחרב הבית המקדש, לזה כתיב שם רק ארבע כנפים. נמצא כי בזמן הזה היינו אחר חורבן הבית המקדש נחסרו ב' כנפים.

והנה איתא בכתבי האר"י זללה"ה, 'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד', אינון שית תיבין נגד שית גרפיין. נמצא בזמן הזה שחסר ב' גרפיין כנ"ל, חסר גם כן ב' תיבין מאלו ששה תיבות 'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד' הנ"ל.

ואמר מורי הרב הקדוש כו' מ' אלימלך זללה"ה, ששני תיבות החסרים הם 'כבוד מלכותו'. ולזה אנחנו מבקשים ומתפללים להשי"ת בתפלת מוספים של יו"ט גלה כבוד מלכותך עלינו, עד כאן דברי קדשו.

ואני אומר שהשני תיבות אשר הם חסרים מזמן החורבן בית המקדש הם 'לעולם ועד'. והנה איתא בגמרא (ב"ב עה:) עתידין הצדיקים שיקראו 'קדוש', כי השתא נקרא הקב"ה

מעבודת בני ישראל, הן במדת יוסף הצדיק הן במדת בנימין - פה העליון, פה התחתון. ועוד הרבה נסיונות בגליות אשר בני ישראל עומדים ולוחמים על קיומן הרוחני במשך כל כך הרבה שנים. ולגלג אותו תלמיד שאי

ואמר רבה א"ר יוחנן, עתידין צדיקים שנקראין על שמו של הקב"ה, שנאמר (ישעי' מג:ז) "כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו".

וראיתי בס' ילקוט אליעזר עה"פ 'רננו צדיקים בה' לישרים נאווה תהלה וגו' שירו לו שיר חדש" (תהלים לג:א-ג), ובס' תפלה למשה כתב עפ"מ שפירשו "שירו לה' שיר חדש תהלתו בקהל חסידים" (שם קמט:א), כי אמרו (ב"ב עה:) עתידין צדיקים שאומרים לפניהן קדוש כדרך שאומרים לפני הקב"ה. גם אמרו (ע"י ילקוט ש"ב רמז קסה) מה הקב"ה מחיה המתים ומוריד גשמים אף צדיקים כן. וז"ש 'שירו לה' שיר חדש', כי 'תהלתו בקהל חסידים'. והיינו 'רננו צדיקים בה' בנפלאותיו אשר בקהל חסידים שמהללים אותם בתהלתו אשר 'לישרים נאווה תהלה', כי יאמרו לפניהם תהלה זו, ולה צריך שיר חדש, ע"כ.

ויש להבין התהילה החדש שזוכה לומר לאלקינו ב"ה וב"ש. וראיתי ס' אוהב ישראל (פ' וישב) 'ויאמר וגו' הלוא אחיך רועים בשכם' (בראשית לו:יג). במדרש, הדא הוא דכתיב לדור ודור נגיד גדלך ולנצח נצחים קדושתך נקדיש ושבחך אלקינו מפנינו לא ימוש לעולם ועד. והוא פלאי, ועל כרחך אמר דרשוני וחיו.

ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד" (זכרי' יד:ט), אטו האינדא לאו אחד הוא? אמר רב אחא בר חנינא, לא כעולם הזה העולם הבא. העולם הזה על בשורות טובות אומר 'ברוך הטוב והמטיב', ועל בשורות רעות אומר 'ברוך דיין האמת'. בעולם הבא כולו 'הטוב והמטיב'. ופירש רש"י וז"ל, שאין שם בשורה רעה, ע"כ. וכיון שאז לא יהיה שום רע אלא כולו טוב, אומרים לעולם הבא כולו 'הטוב והמטיב'.

אמנם הצ"ח (שם) כ' בביאור דברי הגמ' וז"ל, שמעלין לא תצא הרעות (עי' איכה ג:לח) ואין דבר רע בא מהקב"ה, והכל הוא לטובה. ואפילו הפורענות שבא על האדם אינו רעה, אבל לזכך אותו ולהכניע יצר הרע ולטהר הנשמה שיזכה לעולם שכולו טוב. אלא שהאדם בעולם הזה אינו מביין הדבר לאישורו, ונדמה בעיניו כאילו הוא רעה וכו' וזהו כוונת המאמר, כאן בעולם הזה אומר על בשורות רעות 'דיין האמת', שסובר שזהו מצד מדת הדין. ולעולם הבא כולו 'הטוב והמטיב', פירוש שיראה למפרע שכולו היה מדת טובה, והיה לו לברך על הכל 'הטוב והמטיב', עכ"ד.

אבל לפי דברינו עיקר הברכה הטוב ומטיב ישאר לעולם ועד, שזה מתפללים 'ואברכה שמך לעולם ועד'.

ובענין שצדקים יקראו בשמו של הקב"ה, מבאר זקני הקדוש המהר"ל פ"י כי הצדיקים ההולכים בדרכי השי"ת לגמרי ודבוקים עם השי"ת, וכדכתיב (דברים יג:ה) "אחרי ה' אליכם תלכו וגו' ואותו תעבדו וכו' תדבוקו". "ובשמו תשבע" (י:ב), ור"ל כי ראוי לאדם שיהיה נמשך אחר השי"ת לעבוד אותו ויהיה דבק בו, ואז שמו עליו לגמרי. ולפיכך כתיב 'ובשמו תשבע' אחר

'קדוש', ולעתיד יהיו נקראים כל הצדיקים בשם 'קדוש'. ומקשה הגמרא היאך יהיה נקרא הקב"ה לעתיד. ומשני שהקב"ה יהיה נקרא לעתיד 'קדוש לעולם ועד'.

ומעתה יתפרש המדרש על נכון. והוא מרומז בהפסוק הנ"ל 'הלוא אחיך רועים בשכם', רומז על זמן שיהיו בני ישראל בגלות. וזהו 'אחיך' הם בני ישראל, 'רועים' היינו בזמן הגלות המר [על דרך 'צאי לך וגו' משכנות הרועים" (שיה"ש א:ח)] ונחרב הבית המקדש וחסר ב' גדפין. ולזה נחסר ג"כ ב' תיבות מהששה תיבות הנ"ל. היינו 'לעולם ועד', ונשאר רק ד' תיבות, היינו 'ברוך שם כבוד מלכותו', שהראשי תיבות שלהם הוא בשכ"ם.

ועל זה קאמר המדרש, הדא הוא דכתיב 'לדור ודור נגיד גדלך', היינו בזמן הזה. אבל 'ולנצח נצחים', היינו לעתיד, 'קדושתך נקדיש', היינו מה שאתה נקרא 'קדוש' בזמן הזה, ולעתיד נהיה אנחנו נקראים בשם 'קדוש' באותו השם שאתה נקרא בזמן הזה. והוקשה להמדרש קושיית הגמרא, אם כן באיזה שם יהיה נקרא הקב"ה לעתיד.

על זה מסיים המדרש, 'ושבחך אליקינו מפינו לא ימוש לעולם ועד', ר"ל שהקב"ה יהיה נקרא לעתיד בשם 'קדוש לעולם ועד'. כי לעת עתה בזמן החורבן חסרים אלו השני תיבות 'לעולם ועד', אבל לעתיד יתמלאו השני תיבות למקומן. ולכן יהיה נקרא הקב"ה אז 'קדוש לעולם ועד' כתירוץ הגמרא הנ"ל. ויהי רצון שנוכח לזה במהרה בימינו ע"י משיח צדקינו שיבוא במהרה בימינו אמן. עכ"ל"ק האוהב ישראל.

ואולי הכוונה "בכל יום אברכך ואהללה שמך לעולם ועד", דהנה אמרו בגמ' (פסחים נ.) עה"פ "והיה ה' למלך על כל הארץ ביום

אלא הכוונה, דשמעון העמסוני ידע ד'את ה' אלקיך תירא' בא לרבות תלמידי חכמים, אך נתיירא להוציא כך מפיו, פן השומעים יחשבו דבר זה בחירוף להשוות להקב"ה עם בשר ודם, ולא היה לו ראייה להביא ששוה יראת הקב"ה ביראת התלמידי חכמים, עד שבא רבי עקיבא, כלומר, עד שבא ענין רבי עקיבא שהיה מעשרה הרוגי מלוכה שנהרגו על עון מכירת יוסף, דמכרוהו תשעה אחיו כי ראובן ובנימין לא נמצאו במכירתו, וכדי להחרים בעשרה שיתפו השכינה עמהם (תנחומא וישב כ') כמו שכתבו חכמי הקבלה (עי' רבינו בחיי פ' מקץ בסוף). ורבי עקיבא נהרג, שנכנס במקום השכינה וכו' למד עם זה ש'את ה' אלקיך תירא' בא לרבות תלמידי חכמים.

ואינו מהתימה איך משה להקב"ה עם בשר ודם בענין היראה, שהרי שוה תלמיד חכם לשכינה. ואחר שבא רבי עקיבא ונהרג במקום השכינה ולמד על זה, אז שמעון העמסוני דרש ופירסם מה שהיה טמון בלבו, ד'את ה' אלקיך תירא' בא לרבות תלמידי חכמים. ועדות וראייה יש, שהרי רבי עקיבא נהרג במקום השכינה.

וכפי זה כוונת הירושלמי כך היא, נחמיה העמסוני, דאפשר דלשמעון העמסוני היו קורין לו בשם נחמיה על איזו סיבה, שימש את רבי עקיבא כ"ב שנים, ומסר לו רבי עקיבא כלל זה בידו דאתין וגמין רבויין, ועם הכלל המסור בידו הלך שמעון העמסוני ודרש כל אתין שבתורה. כיון שבא ל'את ה' אלקיך תירא' דרש לרבות תלמידי חכמים. אך נתיירא להוציא מפיו כמדובר, ובא ושאל לרבי עקיבא רבו לראות מה בפיו על זה, דאפשר יסכים עמו. כאשר שמע שאמר לו דרשה אחרת שהוא לרבות את תורתו, ההמשך בדף הבא

ששמו עליו, כי דבר זה האדם בכח עליון, אף כי עתה אי אפשר שיהיה האדם דבק בו יתברך לגמרי, מ"מ לעתיד יהיה זה. ופי' "כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו", ור"ל הצדיקים אשר נקראו בשמי לגמרי, ושאר הנבראים אף שאין נקרא בשמי מ"מ הם כבודי, כי כל הנבראים הם כבודו. 'בראתיו יצרתיו אף עשיתיו', כלומר כי אותו בראתיו, אבל שאר הנבראים אין להם בריאה. וכך אמרו ז"ל (קידושין מ). כל מי שלא חס על כבוד השי"ת טוב לו שלא נברא, כי הוא ית' ברא כל הנבראים לכבודו, שנאמר (משלי טז:ד) "כל פעל ה' למענהו". ולכך ראוי למי שלא חס על כבוד השי"ת שלא בא לעולמו. ומפני כי שמו ית' חל על הצדיק לגמרי, אמר כי לעתיד נקראים על שמו ית'.

והנה בגמ' (פסחים כב:), שמעון העמסוני וכו' היה דורש כל 'אתים שבתורה, כיון שהגיע ל'את ה' אלקיך תירא' (דברים ו:יג) פירש. אמרו לו תלמידיו, רבי, כל אתים שדרשת מה תהא עליהן? אמר להם, כשם שקיבלתי שכר על הדרישה, כך אני מקבל שכר על הפרישה. עד שבא רבי עקיבא ודרש 'את ה' אלקיך תירא' לרבות תלמידי חכמים, ע"כ.

וכתב בספר אגדת אליהו בחילוק לשונה מהירושלמי, הנה להשוות השני המאמרים יחד, נקדים מה שמבואר לי בחיבור אחר על מאמר הבבלי (בכורות ו:): דלמה קאמר 'עד שבא רבי עקיבא ולימד', ולא אמר 'ודרש', כנהוג בכמה דוכתי לומר ודרש, כמו (ברכות יב:): אמר רבי אלעזר בן עזריה, הרי אני כבן שבעים שנה וכו' עד שדרשה בן זומא, וכן בכמה מקומות. עוד להבין, דאיך יתכן שנעלם דרשה זו משמעון העמסוני ד'את ה' אלקיך תירא' אתיא לרבות תלמידי חכמים.

מראי מקומות

בשו"ת משנה הלכות השייכים ללימוד דף היומי

מס' בבא בתרא	חלק - סימן
פז:	שבר את הצלוחית חייב וכו'..... 1-רפד, יב-תמט
פח.	הנוטל כלי מן האומן על מנת לבקרו ונאנס בידו חייב וכו'..... יב-תיט, יד-רטז
	אין אדם מקדיש דבר שאינו שלו..... י-קנא
	רשב"ם ד"ה ברשותא דמריהו..... י-קנא
	רשב"ם ד"ה רב ספרא..... ט-שלו
צ:	ומפקיעי שערים עליהן הכתוב אומר וכו'..... יט-רמה
צא.	אין יוצאין מארץ לחו"ל אא"כ עמד סאתים בסלע..... ג-לה, ו-שיג, יא-תלא, יט-שעז
	אבצן זה בעז וכו'..... ה-רי
	רשב"ם ד"ה אין יוצאין..... ג-לה, ו-קסו, ז-פב
	רשב"ם ד"ה לכל אחד..... ז-עח
צא:	שהיה להן לבקש רחמים על דורם ולא בקשו..... יג-ריא
	דמודי להון נפיל בידיהון דמתרחיין עליהון דילהון..... יג-קכו
צב.	רשב"ם ד"ה יכול לומר..... ד-רלה
צב:	מן מרי רשותיך פארי אפרע..... יח-רעא
	שמואל אמר לך כי אזלינן בתר רובא באיסורא בממונא לא..... ה-רמט, יט-קיא
	המוכר עבד לחברו ונמצא גנב או קוביוסטוס וכו'..... ט-שסג
	תוד"ה ואמאי..... יט-קד

גם כאן בירושלמי לרבות תלמידי חכמים בפירושו. אלא בהירושלמי כוון לומר לו ולתורתו, ללמדך שהתורה עצמה והתלמיד חכם שווין, לאפוקי כמה טפשאי שאר אינשי דקיימי מקמי ספר תורה ולא קיימי מקמי גברא רבה (מכות כב:). כו'. ולכך במקום לומר 'לרבות תלמידי חכמים', אמר 'לרבות תורתו', ואפיק לתלמידי חכמים בלשון תורה, לומר שניהם שווין, והנוגע ככבודו כאילו נוגע בתורה עצמה.

שמר דרשתו בלבד עד שבא ענין רבי עקיבא שנהרג במקום השכינה, ואז פירסם ד'את ה' אלקיך תירא' בא לרבות תלמידי חכמים. ולא נתיירא לדורשו כך, יען היה לו ראייה מרבי עקיבא כדפרישית.

וכמוהו"ש יפה ז"ל כתב, דאומר וכו' אותו ואת תורתו, פירושו לרבות תלמידי חכמים והיינו מה דאמרינן בקידושין כו'. וכפי פירושו נראה לפרש, דלמה לא קאמר

מערכת המשנה

ליקוטים קצרים מתוך שו"ת משנה הלכות ושאר ספרי רבינו הקדוש זי"ע
נערך ע"י הרב מרדכי צבי גינזבורג | אין ללמוד מכאן הלכה למעשה

במסגרת דף היומי

בבא בתרא פ"ח ע"א

ורש"י ור"י כתבו דחשוב כלוקח, וכ"כ הרא"ש והרמב"ן וכ"נ דעת הרמב"ם (פ"ד מהל' מכירה). ובטוש"ע (חו"מ סי' ר') כתב דאם רוצה המוכר לחזור בו, אינו יכול לחזור בו, והלוקח יכול להחזירו לו כל זמן שהוא בעין, אלא שמדת חסידות הוא שלא לחזור בו.

ומעתה מה התם שאינו לוקח מבית האומן אלא לבקרו, ואכתי לא הוחלט אצלו לקנותו בהחלט גמור, רק אם ייטב בעיניו יקחנו, ואפ"ה מדת חסידות שלא להחזירו, כ"ש הלוקח בחנות והוטבה לו, ומשום זה לוקחו, ודאי שאין להחזירו. הגם שהחנויות מקבלים בחזרה מ"מ לאו מדת חסידות הוא להחזיר.

אמר שמואל: הנוטל כלי מן האומן לבקרו ונאנס בידו - חייב. והני מילי הוא - דקיצו דמיה.

הנה נשאל לרבינו (שו"ת משנה הלכות חי"ב סי' תי"ט) במי שלקח סחורה או מלבושים מהחנות ולאחר זמן התיישב להחזירו, אי יש בזה שום איסור, ובפרט שבמדינה זו המנהג הוא כמעט בכל החנויות שיכול להחזיר הסחורה שלקח.

והשיב רבינו דבסוגיין מבואר, אמר שמואל הנוטל כלי מן האומן ע"מ לבקרו ונאנס בידו חייב, והני מילי דקיצו דמי. ובגמ' (נדרים לא:) מוקי לה בדבר שקופצין עליו לוקחין, דאין הנאה למוכר. וכתבו התוס' (שם) דמשעה שלקחו חשיב כשואל.

הילולא דצדיקיא

הרה"ק רבי ישראל דערבארמדיגער מפיקוב זי"ע כ"ג אלול תקע"ח

רבינו ישראל נולד בשנת תקכ"ג (1763 למס') בריטשוואל (Ryczywół, Poland), לאביו סניגורן של ישראל הרה"ק רבי לוי יצחק דערבארמדיגער מבארדיטשוב (Berdychiv, Ukraine) זי"ע, מצאצאי המהרש"א, ולאמו מרת פעריל ע"ה.

ימי נעוריו

ימי ילדותו ונערותו של רבינו בחיק אביו הגדול עברו עליו בדרכי נוד וטלטולא דגברא, מעיר רבנות אחת לאחרת. בשנת תקכ"ה (1765 למס') נאלץ אביו לברוח מריטשוואל עקב רדיפת המתנגדים. אחר כך נתקבל לרבנות בעיר פינסק (Pinsk, Belarus) [מרחק של 425 מייל]. אמנם גם שם לא מצא מנוחה לסיבת הרדיפות מהמתנגדים. כשנסע אז אביו הרה"ק רבי לוי יצחק להסתופף בצלו של רבו המגיד הגדול ממעזריטש (Mezhyrich, Ukraine) זי"ע, שלחה זוגתו אגרת, בו כתבה שגירושוהו ואת ילדיה מן העיר בבושת פנים. בעקבות כך כידוע, התאחדו החבראי קדישא למחות במבקשי נפשו של הרב בעל קדושת לוי.

שוב בשנת תקל"א (1771 למס') בהיות רבינו נער כבן שמונה שנים, נדד עם אביו ובני משפחתו לזעליחאב שבפולין (Żelechów, Poland) [מרחק של 200 מייל], שם קיוו למצוא מנוח לכף רגלם. אך גם משם נאלץ לקחת את מקל נדודיו ולברוח מן העיר. מאורע זה נזכר באריכות באגרת הקודש מהרה"ק רבי אלעזר מליזענסק זי"ע בשם אביו הרבי ר' אלימלך זי"ע: "נידון המחלוקת שנתעורר בעוה"ר על הרב האי גאון החסיד המפורסם האבד"ק זעלחאב".

למרות הרדיפות, דאג הרה"ק רבי לוי יצחק מאד על חינוך בניו, וחיפש את טובי המלמדים. הרה"ק המגיד רבי ברוך מריקא זי"ע, שהיה מתלמידי הבעש"ט זי"ע, ונסע עמו כמה שבועות בדרך, היה מלמד אצל בני הרה"ק רבי לוי יצחק מבארדיטשוב זי"ע, וקודם שלקח אותו למלמד הפשיטו כל בגדיו, ומשש כל אבריו, ואמר: "כשר כשר".

(ספרן של צדיקים אות ד', ואות ב')

בהגיע עת דודים, נשא רבינו בגיל צעיר כמנהג הימים ההם, כבר תליסר או ארביסר, את מרת מרגליות חיה ע"ה, בת רבי וואלף זצ"ל ואמה מרת מרים ע"ה. בשנת תקמ"ה (1785 למס') בעלות אביו רבינו הרה"ק רבי לוי יצחק לכהן פאר בעיר בארדיטשוב, באו עמו גם בניו הקדושים המה וכל אשר להם, לשכון סמוך לבית תלמוד שלו, שמשם יצתה הוראה ואורה לכל קצווי ארץ.

על כס הרבנות

כעבור שנים מספר נתקבל רבינו כאב"ד בעיירה פיקאב (Pykiv, Ukraine) הסמוכה

לבארדיטשוב [מרחק של 35 מייל]. מאז נקרא שמו של רבינו בפי כל הרב מפיקאב. גם כשהדפיס הרה"ק רבי לוי יצחק מבארדיטשוב את הקדושות בשנת תקנ"ח (1798 למס'), ולאחר מכן בתקס"ו (1806 למס') משם בנו - רבינו, מכנהו על שם עיר רבנותו 'דברי בני מוהר"ר ישראל הרב מפיקוב'. אף כשעקר מפיקוב לבארדיטשוב לשבת על כס אביו, זה זכרו לעולם, ועל שם עיר פיקאב נקרא שמו בסילודין.

מפאת קירבת המוקם של העיירה פיקוב למטרופולין של בארדיטשוב [מרחק של 35 מייל], לא נפרדה החבילה, ותמידין כסדרן עמד רבינו בקשר תכוף והדוק עם אביו הקדוש, כשהוא רגיל אצלו בתלמוד, ותמיד נצב לימינו לעזר לו. אביו הקדוש שהחשיבו והעריכו כרום ערכו, מזכיר את רבינו ואחיו הרה"ק רבי מאיר זי"ע בשערי ספרו קדושת לוי, 'וכמה חידושים מבני הנעימים החריפים היראים ושלמים, הרבנים המאוה"ג מהור"ר ישראל ומהר"ר מאיר', כשהוא מערב מדברי רבינו בהלכה ובאגדה בתוך הספר בין קדושת פורים לקדושת חנוכה.

כמו כן הסכים לדעתו בדברים העומדים על הפרק, ובעניני הלכה למעשה. וכמו שמביא הגה"ק מבוטשאטש (Buchach, Ukraine) זצ"ל בספרו עזר מקודש (אהע"ז סי' קכ"ט אות כ"ו) אודות כתיבת שם 'שואל' בגט, וז"ל: "וזכורני ג"כ שהרב בעל קדושת לוי נ"י, ובנו הרב אבד"ק פיקוב יצ"ו, החסיד המפורסם בשם טוב מוהר"ר ישראל נ"י, כתבו לפסול גט שהיה כתוב בו 'שואל'" [וא"ו קודם אל"ף].

כמו אביו הקדוש, התפלל גם רבינו בדביקות ובהתלהבות, ותפילתו עשה רושם עז על מי ששמע אותו בעת ששפך שיחו לפני קונו. סיפר הרה"ק רבי דוד לובינער (Lubny, Ukraine) זצ"ל: פעם פגש באחד שהיה מתלהב מאוד באמירת הפסוק 'גדול אדונינו ורב כח וגו'' בפסוקי דזמרה, והיה חוזר על זה כמה פעמים בהתלהבות עצומה, כן היה דבר יום ביומו. ושאלו: "זאת מנין לוי?" וסיפר הלה, שפעם שמע את הרה"ק רבי ישראל מפיקוב אומר תיבות אלו בהתלהבות עצומה כדרכו בקודש, ונכנסו בלבו, ומני אז כאשר מגיע בתפלתו לפסוק זה, עומד נגד עיניו התלהבותו של הרה"ק, ומעוררו ומלהיב את לבו.

(מאמר מרדכי ח"ב עמ' ק"י)

בשנת תקס"ט (1809 למס') לקחו אביו עמו בנסיעתו ליאס (Iași, România). מקודם הלך הרה"ק מבארדיטשוב לשוק, ופנה לעגלון ושאל: "כמה ימים נוסעים ליאס?" העגלון ענה: "שבוע ימים". פנה לשני, וענה יותר משבוע. פנה לעגלון שלישי שהיה בעל לב רגש, פתח ואמר: "רבי, מתי אתם צריכים להגיע ליאס?" "על שבת קודש", ענה הרבי. אמר העגלון בנחת ובנעימות: "אני מקוה לה' שנהיה על שבת קודש ביאס". הרבי נסע עם עגלון זה. בדרך התעכב, ולקח אתו את הרה"ק בעל באר מים חיים זי"ע.

הם הגיעו בערב שבת בבוקר לבית הרה"ק בעל אוהב ישראל זי"ע, שהתגורר אז ביאס. על מה ולמה נתועדו הרבנים הגדולים מנהיגי החסידים ביאס, איש לא ידע. רק זאת נודע שהרה"ק מרוז'ין (Ruzhyn, Ukraine) זי"ע, בביקורו בשנת תקצ"ד (1834 למס') ביאס, אמר: "אלמלי ידע השטן מה ובשביל מה נסע הרה"ק מבארדיטשוב, היה שורף אופני מרכבתו".

בעוד היום גדול בפניא דמעלי שבתא, הלכו שלשת הרועים להתפלל בבית הכנסת הגדול בשילהויף. בית הכנסת היה קטן מהכיל אלפי אנשים שבאו לשמוע תפילת הרה"ק מבארדיטשוב. הרה"ק בעל אוהב ישראל כיבד את הרה"ק רבי לוי יצחק שיתפלל, והוא כיבד את בנו - רבינו שיתפלל מנחה. רבינו התפלל בנעימות ובמתיקות כדרכו בקודש.

לקבלת שבת ניגש הרה"ק רבי לוי יצחק בעצמו, וכולם חיכו בכליון עינים לשמוע אל הרנה ואל התפילה שיצא מפי קדשו של הרה"ק מבארדיטשוב. כאשר לבש הרה"ק רבי לוי יצחק את הטלית, ועמד לפני העמוד, עמד האוהב ישראל ממקומו הראשון שמאחורי העמוד, ועמד לשמאלו של המתפלל על דרגות הארון הקודש. ובעל באר מים חיים עמד לימינו של המתפלל. רעדה אחזה את כל המתפללים, שהרי בכאן עומדים ממש כמו בתפילת כל נדרי עם בית דין גדול של רבנים. הכל הרגישו בלבבם ששעת צרה גדולה היא, ויש קיטרוג גדול חלילה בשמים על בני ישראל, ולכך נתועדו שלשה רועים גדולי התורה להתפלל יחד, ולבטל רוע הגזירה.

כשהגיע לחרוז 'והוא יחמול עליך חמלה', נתלהב הרה"ק רבי לוי יצחק, והוסיף כמה פסוקים של רחמים מנביאים. והאוהב ישראל רמז שאיש אל יפסיקו. ושוב חזר הרה"ק רבי לוי יצחק והתפלל כבן המתחטא לפני אביו, ושלוש פעמים חזר על 'והוא יחמול עליך חמלה'. אח"כ שתק הרה"ק רבי לוי יצחק, ועמד כאדם המרכין אזנו לשמוע דבר מה. וינועו כל העם ורבים בוכים. אז שמע הרה"ק רבי לוי יצחק קול דממה דקה מבין הכרובים שעל הארון הקודש, קול לא קול, אלא בת קול, שכמוה שמע הכהן הגדול בבית המקדש: "בני לוי יצחק למענך אני עושה, תפילתך עשתה פירות, והגזירה נתבטלה". ותיכף גמר לכה דודי בשמחה רבה בשירה ובזמרה.

כאן המקום להביא מה שכתב רבינו בשם אביו הקדוש (פ' ויחי ד"ה וינהג ויאסף): "מפי אאמ"ו הגאון הקדוש נשמתו בגן עדן. כי צדיק שמתפלל תמיד על הדור, זה הצדיק יש לו המדריגה שגם אחר פטירתו נשמתו תמיד לפני כסא הכבוד, להתפלל ולמשוך חסד על הדור".

עם הרה"ק רבי משה לייב מסאסוב זי"ע

עם היותו דבוק ואדוק באביו הקדוש, לא מנע רבינו עצמו מנתיבות שאר צדיקי אמת שבדור, ותדיר נסע להתאבק בעפר רגליהם, למצות תרומת מדותיהם בתורה ועבודת ה'. במיוחד היה מקושר להרה"ק רבי משה לייב מסאסוב (Sasiv, Ukraine) זי"ע.

ידועה דרכו בקודש של הרה"ק מסאסוב לנסוע ולנוד בדרכים לצורך פדיון שבויים ותיקוני נשמות נדחות. בכמה מהפעמים נלוו אליו רבינו. פעם אחת כאשר בא רבינו לסאסוב, אמר לו הרבי רבי משה לייב: "פיקווער רב, הנה יש לי רינדארים [חוכרי פונדקים בכפרים] טובים, ואני רוצה ליסע אליהם, לכן תסעו עמי", ונסע עמו.

בדרך בבואם לכפר אחד התחיל לירד גשם חזק מאד, ואולם הם נסעו בעגלה פשוטה בלי מכסה. איש אחד ראה אותם, הוא הכיר את הרבי רבי משה ליב, ואמר לו: "רבי בואו לביתי, כי הגשם שוטף עליכם". הם נכנסו אל ביתו. האישה לקח את הפרה לחוץ, וכיבד את הבית.

הרבי ר' משה לייב אמר בכל פעם: "רבונו של עולם, לבל תשבית לי את השמחה". רבינו חשב בדעתו: איזו שמחה זו. אמנם הוא ידע שאת דרכו של הרבי ר' משה לייב אין להבין. אחר כך התפללו מנחה ומעריב, והאיש נתן לכל אחד צנצנת חלב חם, והביא תבן, ושטח על הארץ, והם לנו שם, ביחד עם עגל של בעל הבית.

הרבי רבי משה לייב קם בבוקר בשמחה, ושאל את בעלת הבית: "תתן לנו לאכול סעודת שחרית?" אמרה לו: "רבי תתפללו, ואתן לכם סעודת שחרית". אמר הרבי משה לייב לרבינו: "פיקיווער רב, נעמוד להתפלל", והתפללו. אחר התפלה נתנו להם קערה עם דוחן מבושל בחלב. הרבי רבי משה לייב התחיל לאכול, ואמר לרבינו: "אכלו כי הדוחן טוב מאד, האם הרגשתם פעם טעם טוב בדוחן כמו עתה?" אולם רבינו היה איש מפונק מאד, ומעולם לא אכל מאכל כזה. הרבי רבי משה לייב אמר לו כמה פעמים: "אכלו וטעמו עוד מעט".

אחר כך שאל הרבי רבי משה לייב את בעלת הבית: "מהיכן לקחת הדוחן הטובה הזו?" אמרה לו: "רבי לווייתני אצל המילנערין" [אשת הטוחן הגוי]. ושאלה: "האם היא אשה טובה?" אמרה לו: "הן". שוב שאל אותה: "האם המילנער הוא גם כן איש טוב?" אמרה לו: "המילנער הוא כלב רע, והוא מכה אותה בכל פעם, ודרכה לברוח אלי". שאלה הרבי ר' משה לייב: "ויש לה עוד מדוחן הזה?" אמרה לו: "לא, היה לו רק המעט דוחן הלז שהלוויתנה לי". שוב שאלה: "ואם היה המילנער יודע מזה, מה היה אומר?" אמרה לו: "אם היה יודע, היה מכה אותה עד מות". אמר לה הרבי: "שמעו נא, את אשר אומר אליך, המילנער יבוא לביתו, וישאל על הדוחן, ויכה אותה. אז היא תברח אליך, ותאמר שרוצה להתגייר. אז תבואי עמה אלי".

אחר כך נסעו לביתם, ולא נסעו להרינדארם. כדברי הרבי כן היה, המילנער הכה אותה, והיא ברחת לבעלת הבית, ואמרה שברצונה להתגייר. אז נסעה יחד אתה אל הרבי ר' משה לייב. והוא שלח אותה לעיר אחרת, שם נתגיירה, ויצאה ממנה בנים גדולי הדור.
(עשר צחצחות מערכת הרה"ק מסאסוב אות כ"א)

עוד פעם נסע רבינו עם הרבי ר' משה לייב. היה זה כשנסעו בימי החורף והכפור. כשהחשיך היום נכנסו ללון באכסניא. שם הציעו להם מיטות בחדר ישן מט ליפול, שתקרתה היתה סדוקה, והסיקו להם את החדר. כשהתחמם במקצת, נפלו תיכות כפור על משכבם. רבינו הצטער מאד, כי לא היה רגיל בכך. בכדי לשמחו חישב לו הרבי ר' משה לייב שלוש עשרה סיבות שיש לשמוח בגללם, שהרי אילו היתה לו מכה על צד ימינו לא היה יכול לשכב על צד זה. וכן אם היתה לו מכה גם בצד שמאלו, לא היה יכול לשכב גם בצד זה. ועוד שלישית, אילו היתה לו מכה בגבו, הרי לא היה יכול לשכב גם על גבו. וכך מנה לו י"ג דברים, עד שהתחיל רבינו לשמוח מאד, וקמו שניהם לרקוד מרוב שמחה.
(מאמר מרדכי ערך הרה"ק מסאסוב אות ב')

בבארדיטשוב

אחר פטירת אביו, נתנו תיכף כתב רבנות לרבינו. אמנם בעת ההיא דר בבארדיטשוב הנגיד רבי אפרים קאלקער ז"ל, חתן הרה"ק רבי יחיאל זצ"ל, בן הרה"ק בעל דגל מחנה אפרים

מסידילקאו (Sudykiv, Ukraine) זי"ע. דרכו של רבי אפרים היה, שהיה בראש השנה ויום הכיפורים אצל הרה"ק רבי לוי יצחק, ועל חג הסוכות נסע אל הרה"ק רבי צבי ליב מאליק (Olyka, Ukraine) זי"ע. אחרי פטירת הרה"ק מבארדיטשוב, עשה התעוררות גדולה בין הגבירים, שנחוץ יותר למנות לרב בבארדיטשוב את הרה"ק רבי צבי ליב. ומכיון שר' אפרים היה מיקורי קרתא, עלתה בידו לעשות כתב רבנות עבור הרה"ק רבי צבי ליב, והביאו לבארדיטשוב.

דבר זה חרה לרבנית - אם רבינו. בכל זאת הלך רבינו בעת סעודה שלישית אל הרה"ק רבי צבי ליב, אמנם הוא הזדרז בעת עריכת שלחנו הטהור בעת רעוא דרעוין, ורבינו הגיע סמוך לברכת המזון. כאשר הגיע רבינו, צעק הרה"ק רבי צבי ליב: "פנו דרך עבור הרב מבארדיטשוב", וכיבדו מאד, והושיבו לימינו. ואמר לו: "אל תדאג שאשאר פה לרב, אביכם המנוח זצ"ל היה פה בעת שאמרתי תורה, וביקש ממני לבל אשיג גבולכם". והוסיף לומר: "לוא הייתם בעת אמירת התורה כשהיה אביכם פה, אזי הייתם זוכין לראותו מדי שבת בשבתו בעת סעודה שלישית". הזדרז הרה"ק רבי צבי ליב, ותיכף אחר הבדלה נסע למקומו, כי אמר שהבטיח להרה"ק רבי לוי יצחק שלא ילין בבארדיטשוב. בדרכו נעמד ליד ביתה של הרבנית, ואמר לה גם כן כדברים האלה. (ארץ החיים מערכת ל' אות ש"ו)

גירסא נוספת בשינויים מועטים. דרכו של רבינו היתה בהצנע לכת, ולא ידעו מגדולתו, על כן לאחר פטירת אביו, הכתירו את הרה"ק מאליק לרב דמתא. בשבת הראשונה שאחר ההכתרה, התפלל רבי הירש לייב בבית המדרש הגדול שבעיר, ואילו רבינו התפלל בקלויז הנקרא ר' ליבער'ס בית מדרש, שהיה בית מדרש קטן. ביום שבת קודש נתנמנם הרה"ק רבי הירש לייב, ונתגלה אליו הרה"ק מבארדיטשוב בחלומו, ואמר לו שיכתוב צוואה. שאלו רבי הירש לייב: "למה?" ענה הרה"ק מבארדיטשוב: "היות ונכנסת בגבולו של בני, והוא ראוי לאותה איצטלא". לסעודה שלישית הלך הרה"ק מאליק עם אחוזת מרעהו לרבי ליבער'ס ביהמ"ד, וישב בצוותא עם רבינו, ומיד בצאת השבת עזב את העיר.

גם בשביל הרה"ק רבי משה צבי מסאווראן זי"ע השתדלו שיכהן בבארדיטשוב, אחר פטירת הרבי ר' לוי יצחק. כאשר הגיע הרה"ק מסאווראן לעיר, נתקבל בכבוד מלכים. הוא נכנס לבית הרבנית של הרה"ק מבארדיטשוב, לכבודה של אשת חבר. הרבנית שהיתה צדקת גדולה, והעידו עליה, כי לרום מעלתה היתה קרובה לדרגת רוח הקודש, הבינה מדעתה, שרצונו של הרה"ק מסאווראן לקבל כאן את משרת הרבנות. נענתה וסיפרה לו מגודל הפלגת קדושת ופרישות בעלה, עד שמגודל התרגשותו, משך הרה"ק מסאווראן קצה שרוולו למעלה על פס ידו, תנועה המורה על גודל התפעלותו. תוך כדי כך הוסיפה הרבנית, ואמרה: "כל זמן שנמצא מקל של בעלי בבארדיטשוב, היאך יהין איש לבוא במקומו". למחרת מעשה זה השכם בבוקר, התבטא הרה"ק מסאווראן: "איין בארדיטשוב איז גיווען איין רב", קם ויצא את העיר.

נראים הדברים שעל סמך דברי הרה"ק מסאווראן (Savran?, Ukraine) לא קיבלו עליהם תושבי העיר בארדיטשוב במשך כל הדורות שום התמנות של רב ואב"ד, כי אם ראב"ד או מורה הוראה ודייני צדק, מלבד כאמור את רבינו, שהיה אביו עומד עליו לסמכו כנזכר. אך

מן הראוי לציין, כי רבינו בעצמו לגודל ענוותנותו ויראתו, מעולם לא מצינו לו שחתם בתואר רב ואב"ד בארדיטשוב, ואף מכל רבות הסכמותיו שנתן לספרים, רק באחת מהם מזכירים אותו מדפיסי הספר בתור אב"ד בארדיטשוב, בעוד שביתר המקומות הוא מוזכר אב"ד פיקוב. ויש מהן שחותם את שמו בתוספת התיבות 'פה בארדיטשוב', ותו לא. ואף בשער הספר קדושת לוי על התורה שהוציא רבינו לאור שנת תקע"א (1811 למס'), כשנה לאחר הסתלקות אביו, מוזכר שם כאב"ד פיקוב ושאר קהילות.

רבינו הלך בעקבות אביו, והמליץ טוב על בני ישראל. פעם בעמדו בזכרונות במוסף דראש השנה בפסוקי 'ועל ידי עבדיך הנביאים כתוב לאמר', באמרו 'ונאמר וזכרתי אני את בריתי אתך בימי נעורייך והקימותי לך ברית עולם' אמר בזה הלשון בניגון יפה הנודע: "דער טאטע זכרונו לברכה האט מיר דערציילט, אמאהל איז צו איהם געקומען א יודינע מיט א גרויס געוויין. האט ער זיא געפרעגט: "פארוואס ווינסט דו"? האט זי אים געענטפערט: "דער קאפף טוט מיר זייער וויי". האט ער איהר געזאגט: "אז דו וועסט וויינען וועט דיר דער קאפף נאך ארגער וויי טוהן". האט זי אים געענטפירט: "וויאזוי זאל איך נישט וויינען, עס גייען אזעלכע פארכטיגע טעג, אין איך האב איין איינציג קינד, האב איך מורא טאמיר וועט ער נישט זוכה בדין זיין". האט איהר דער טאטע ז"ל געענטפערט: "א טאטע האט רחמנות אויף זיין קינד, ובפרט אויף אזא טייער קינד. אזויווי אין פסוק שטייט 'הבן יקיר לי אפרים אם ילד שעשועים וגו' רחם ארחמנו נאום ה'". [אבי ז"ל סיפר לי: פעם באה אליו אשה בבכיה עצומה, ושאל אותה: "מדוע את בוכה?" וענתה: "הנני חשה בראשי". המשיך ואמר לה: "והרי כשתבכי הראש יכאב לך יותר". ענתה האשה: "וכי איך לא אבכה, הרי עוברים ימים גוראים כאלו, ולי בן יחיד, וחוששני שמא לא יזכה בדיון". ענה לה אבי ז"ל: "אבא מרחם על בניו, ובפרט על בן יקיר כזה, כמאמר הכתוב הבן יקיר לי וכו'"]].

(עשר אורות מערכת ההרה"ק מבארדיטשוב אות ט"ז)

בספרו (פ' תולדות ד"ה וירח) מביא רבינו מה ששמע מפ"ק של הרה"ק רבי זושא מאניפולי (Hannopil, Ukraine) זי"ע, שפעם הגיע לבית המדרש, ושמע בליל יום הכיפורים, איך הש"ץ מסלסל בקולו באמירת 'ונסלח לכל עדת בני ישראל וגו' כי לכל העם בשגגה'. מיד הרים הרבי ר' זושא את עיניו למרום ואמר: "לולא העוונות שלנו, מהיכן היה לך אזא זיסע 'ונסלח'?" כלומר, שלא היה לו 'ונסלח' נעים ויפה כל כך. ורצה לומר שעצם הכפרה צריך לגרום לאדם שמחה גדולה מאד.

רבינו השתדל הרבה עבור מעות ארץ ישראל. וכך מעיד הרה"ק רבי זובער מליובאוויטש (Lyubavichi, Russia) זי"ע באגרת לאנשי שלומו, על דבר חיזוק המעמדות של ארץ הקודש: "וגם הגיעני מכתב וכו', וממחותני הרב דפיקוב נ"י, שהמה משתדלים בהתאמצות יתירה להוסיף אומץ בלב כל הסרים למשמעתם".

הרה"ק מקאזניץ (Kozienice, Poland) בסוף ימיו [חודש אלול תקע"ד] (1814 למס') כאשר חלה, פנה אל רבינו בבקשה שיזכיר אותו על ציון אביו הקדוש. ואחיו בעל כתר תורה זי"ע, וכה כתב במכתבו אליו: "צהלי ורוני יושבת ק' ברדיטשוב, כי גדול בקרבך קדוש ישראל, ניהו כבוד אהובי מחותני ידידי, רב האי גאון החסיד המפורסם, פאר הדור, איש אלקי קדוש

הוא, יפה נוף ענף עץ אבות הקדושים, פרי צדיק עץ חיים, כקש"ת מפארים מוה"ר ישראל נרו יאיר ויזרח לנצח".

ספרו

רבינו השאיר אחריו ברכה את ספרו הקדוש ליקוטי מהרין ותולדות יצחק בן לוי. ספרו הוא כולו חטיבה אחת של צפיה לגאולה וביאת המשיח, כמעט בכל פרשה יש רמזים אודות הגאולה השלימה. אך מה שמעניין הוא המובאות הרבות מזה"ק וכתבי האר"י בציון מדוייק של מראי מקומות, דבר נדיר ביותר בספרי החסידות. כמוכן שדברי קדשו מבוססים על תורת אביו סניגורין של ישראל. והנה במקום גדולתו וגאונותו בכל חדרי תורה בנגלות ובנסתרות אתה מוצא ענותנותו הבלתי רגילה, וכך כותב הוא בהקדמה לספרו: "ואמת מה אני חדל אישים, לא בינת אדם לי לומר איזה דיבור בהבנת התורה הקדושה וכו'".

פטירתו

רבינו נסתלק לשמי רום בחטף ביום כ"ג אלול תקע"ח (1818 למס'), והוא במיטב שנותיו כבן חמישים ושש שנה בלבד, ונטמן לצד אביו הקדוש, וסמוך לאחיו הצעיר הרה"ק רבי מאיר בעל כתנר תורה, שנסתלק בחיי אביהם ביום י"ט תשרי תקס"ו (1806 למס').

הרה"ק רבי משה אליקים בריעה זי"ע, בן המגיד הקדוש מקאזניץ הספידו במעמד כל אנשי העיר. היה זה בפרשת חיי שרה, ופתח לה ספדנא פיתחא בהאי פרשתא ד"ויבא אברהם לספוד לשרה". שברון לבו וגודל הערצתו לרבינו ניכרת היטב בהספידו.

צאצאי

רבינו השאיר אחריו דורות ישרים ומבורכים, ואלו הן: בנו הרה"צ רבי שמואל שמעלקא זצ"ל. בנו הרה"צ רבי משה יהושע מפיקוב זצ"ל. אודות הרה"ק רבי משה מסופר, בזמנו החלו לחטוף ילדים לצבא הצאר הרוסי ימש"ו. אירע פעם וחטפו את בן אחיו הילד פנחס, שלימים נודע כהרה"ק מניגרעשט (Negrești, România). הילד היה יתום מאביו הרה"ק רבי מתתיהו יחזקאל, שנסתלק בדמי ימיו. החטיפה היתה ביום רביעי, ואם הילד הרבנית ביילא, רצה אל גיסה הרה"ק רבי משה להזכירו לישועה. רבי משה הרגיע את רוחה והבטיחה, כי תכין קוגל טוב לשבת, והילד יחזור בריא אולם. ואכן הילד הגיע לשבת קודש הביתה. וסיפר שכששמעו החוטפים ששם משפחתו הוא דערבארמדיגער, הבינו שהוא נכדו של הרב מבארדיטשוב, ונפל עליהם פחד פתאום, עד שעזבוהו לנפשו.

בנו הרה"צ רבו דוד מתתיהו יחזקאל זצ"ל. בנו הרה"צ רבי פנחס. בנו הרה"צ רבי ישעי מבארדיטשוב זצ"ל. לימים סיפר: בהיותו ילד רך בשנים עוד זכה לחזות בזיו איקוניו של זקנו הרה"ק מבארדיטשוב. פעם בעת שעמד זקנו בתפלת העבודה ביום הכיפורים, התעלף. כשהקיץ מעלפונו אמר: "הייתי זה עתה בהיכלו של רבי ישמעאל כהן גדול". וסיים כלשון חז"ל: "ואלו נאמנים להעיד בגדלן מה שראו בקטנותם".

בנו הרה"צ רבי לוי יצחק זצ"ל משיטאווא (Shatava, Ukraine). בתו מרת ליפשא פריידא ע"ה, אשת רבי אליקים געציל זצ"ל בן רבי שמואל לובער מבארדיטשוב זצ"ל. בתו מרת מלכה

ע"ה, אשת רבי משה הלוי שטאהל זצ"ל אב"ד טרייאנוב (Troyaniv, Ukraine). בתו מרת שרה שאשא ע"ה, אשת רבי נפתלי צבי זצ"ל.

הנה לפנינו סיפור נפלא איך השתתף הרה"ק מבארדיטשוב בבריתו של מי שיהיה נכדו לעתיד. בערב יום הקדוש בשנת תר"ח (1848 למס') בהארנסטייפיל (Hornostaipil, Ukraine) ערך הרה"ק מטשערקאס (Cherkasy, Ukraine) את שולחנו הטהור. לפתע נכנס המבשר, והודיע לו שבתו ילדה בת למזל טוב. הרבי העלה בת שחוק על שפתיו, ושאל בתמיהה: "בת? אמש בחלום הלילה התראה לפני אבי הק' [המגיד מטשערנאביל (Chornobyl, Ukraine)], ובישר לי על הולדת בן, ואף ביקשני שאקרא את הבן הנולד בשמו. חותני הק' ר' דובער [האדמו"ר האמצעי מליובאוויטש], אף הוא בחלומי בישר לי על הולדת בן, וגם הוא ביקשני שאקרא את הבן הנולד בשמו. ואתה אומר שנולדה בת?" עוד זה מדבר, ושליח אחר בא, ובישר שנולד בן.

בשעת הכנסתו לברית, התכבד הרה"ק מטשערקאס בברכות. כשהגיע לקריאת השם, אמר: "ויקרא שמו בישראל 'לוי יצחק'". הנוכחים שמעו ותהו, ולא העיזו לומר דבר. אך היולדת שידעה על השם שצריך להקרא, וגם ידעה, שלרבי נחום [מניעזין (Nizhyn, Ukraine)], בן האדמו"ר האמצעי, וחתן הרה"ק מטשערקאס] אבי הבן, יש כבר בן מזיווג ראשון בשם 'לוי יצחק', התפלאה מאד, ואמרה זאת לאביה. מיד ביקש הרה"ק מטשערקאס שיביאו לפניו את הילד, וחזר ואמר שוב: "קיים את הילד לאביו ואמו, ויקרא שמו בישראל 'מרדכי דובער'". והסביר, שבשעת הברית כאשר עמד לתת את השם, ראה לפניו את הרה"ק רבי לוי יצחק מבארדיטשוב, ולכבודו קרא את הילד בשמו.

אך אף אחד לא הבין את הקשר בין הרך הנימול עם רבי לוי יצחק מבארדיטשוב. אולם כאשר גדל הנער, והגיע לפרקו, השתדך עם בתו של רבי לוי יצחק משיטאווא, בן רבינו, ואז הבינו כולם איזה מחותן היה הרה"ק מבארדיטשוב בברית של רבי מרדכי דובער הקטן, שניהל לימים עדה בטאמאשפיל (Tomashpil, Ukraine). (היכל הבעש"ט ניסן תשס"ט)

זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל אמן

מקורות: תולדותיו בספרו לקוטי מהרי"ן ותולדות יצחק בן לוי

מגיד משנה לנוער

פְּרִשְׁתַּי כִּי תִצֵּא

יִשְׂרָאֵל עֲזִין שְׁבָאוֹמוֹת

"כִּי תִצֵּא לְמַלְחָמָה עַל אִיבִיד" (כא:י). שְׁרִיבֵט רִש"י מְעַן רַעְדֵט דָּא פּוֹן אַ מְלַחְמַת רְשׁוֹת. קָעֵן מְעַן זָאגְען, דִּי גְמָרָא זָאגְט (בִּיצָה כה): ג' עֲזִין הוּ, דְרִי זְעַנְעֵן דְרִיִּסְט, דִּי יוֹדְעֵן זְעַנְעֵן דִּי דְרִיִּסְטֵעַ פּוֹן אַלְע פֿעֲלִקְעֵר. און דער וואס איז דרייסט, געווענליך טוט ער זיך נישט בייגען פאר קיינעם, און דורך דעם קען מען צוקומען צו מחלוקת. פארדעם שטייט (תהלים כט:יא) "ה' עז לעמו יתן", און גלייך שטייט "ה' יברך את עמו בשלום". דאס איז ווייל ד' יודען זענען דרייסט, דארפען זיי אן עקסטערע ברכה אויף שלום.

בְּמִדַּת הָעֲזָוֹת יִשְׁתַּמֵּשׁ רַק נֶגֶד הָאֲמוֹת

געווענליך מלחמות קומען דורך דרייסטייט און מחלוקת, און דער מענטש דארף בייגען זיין דרייסטייט און אונטערברענגען זיין פעס. אזוינאך זאל זאגען (אבות פ"א מ"ד) ווער איז א גיבור דער וואס שטארקט זיך אויף זיין יצר הרע. און אויב איינער האט פראבירט אונטערטעניגען זיין יצר הרע, און האט נישט מצליח געווען, און ער זאגט ער האט דרייסטייט און ער וויל ארויסגיין צו א מלחמה, זאגט דו תורה 'על איבִיד', גיי ארויס מלחמה האלטען מיט דייע פיינט, אבער נישט מיט דייע ברידער, וואס אויף דעם שטייט 'ה' יברך את עמו בשלום'. פארדעם זאגט ד' גמרא 'ישראל עזין באמות', מען זאל נוצען ד' מדה פון עזות נאר קעגען ד' גוים.

תּוֹכַחָה עַל פִּירוּד לְבָבוֹת

איך האב אסאך מאַרץ געווען אויף דעם וואס בעוה"ר איז דא א פירוד לבבות אין דעם דור, מען ניצט ד' מידת העזות קעגען יודישע ברידער, אנטשטאט צו נוצען ד' מדה און מלחמה האלטען מיט ד' אמת'ע שונאי ישראל, ד' פארשאלטענע גוים, וואס אין יעדען דור שטייען זיי אויף אונז צו פארלענדען חלילה. און אין דעם דור האבען זיי פמעט פארלענדט פלל ישראל רח"ל. אבער אנטשטאט האלטען מלחמה קעגען זיי, מאכט מען מלחמה קעגען זיך.

לֹא לְלַכְתַּי לְמַלְחָמָה

אויף דעם זאגט ד' תורה אויב דו קענסט דיך איינהאלטען, האלט בכלל נישט קיין מלחמה, ווייל דער אייבישטער וועט מלחמה האלטען פאר ענק. אבער אויב עס ברענט אין דיר, און דו קענסט דיך נישט איינהאלטען, און געצווינגטערהייט מזוטו מלחמה האלטען, דעמאלס זאל עס זיין אויף דייע פיינט, אבער נישט אויף יודישע ברידער. און דעמאלס ונתנו ה' אלקיך בידך.

אָפּלו אַם צַדִּיק רֹדֵף הַרְשָׁע ה' בְּקִשׁ אֶת הַנִּרְדָּף

אַבער חֲלִילָה מִלְחָמָה האַלטען קענען יודען, דער אייבישטער נעמט זיך און פאר דעם נרדף. און ווען מען גייט ארויס א מלחמה קענען א יוד וועט ער זיין דער נרדף, אפלו דער רודף איז א צדיק און דער נרדף א רשע, האלקים יבקש את הנרדף, פארדעם זאל מען נישט גיין ארויס אין מלחמה נאר אויף דינע פיינט דו גויים, און דעמאלס איז דא א הבטחה אז דער אייבישטער וועט זיי געבען אין דינע הענט. (שנת תשמ"ה)

יִאֲרִצִּיטֵעֵן פֿון צַדִּיקִים

הַרְה"ק רַבֵּי יִשְׂרָאֵל דְּעַרְבֵאָרְמְדִינְגֵר מִפּוֹקוֹב זי"ע כ"ג אָלוּל תַּקע"ח

רבי ישראל פון פיקוב איז געבוירען אין יאר תקכ"ג אין ריטש'וואל, צו זיין טאטע דער סגנון של ישראל הר"ק רבי לוי יצחק דערבארמדינגער פון בארדיטשוב זי"ע, מצאצאי המהרש"א, און צו זיין מאמע מרת פעריל ע"ה.

* * *

אמאהל איז רבי ישראל פון פיקוב געקומען קיין סאסוב צום רבי'ן רבי משה לייב זי"ע. האט רבי משה לייב איהם געזאגט: "פיקובער רב איך האב גוטע ארינדארים, וויל איך צו זיי פארען, בעהט איך איך קומט מיט מיר". זענען זיי ביידע געפארען.

ווי זיי קומען אין א דארף אריין, האט אנגעהויבען צו גיסען א שטארקער רעגען. א יוד פון דארף האט זיי געזעהן, און ער האט דערקענט דעם רבי'ן רבי משה לייב, און זאגט איהם: "רבי קומט אריין צו מיר און שטוב". דער יוד האט ארויס גענומען די קיה, און האט געקערט די שטוב. רבי ישראל האט געהערט ווי דער רבי ר' משה לייב זאגט א גאנצע צייט: "הבשע, זאלסט מיר נישט פארשטערען די שמחה". דער פיקובער רב האט געקלערט וואספארא שמחה איז דען דא, ער האט אבער געוואוסט אז די וועגען פון רבי משה לייב קען מען נישט פארשטיין. דערנאך האבען זיי געדאווענט מנחה ומעריב, און דער יוד האט זיי געגעבען א גלאז ווארעמע מילך. אויך האט ער פאר זיי אויסגעשפרייט שטרוי זיי זאלען קענען געכטיגען.

אינדערפרי איז רבי משה לייב אויפגעשטאנען בשמחה, און האט געפרעגט די פרוי, אויב זיי קענען האבען וואס צו עסען. האט זי געזאגט: "איר וועט דאווענען און איך וועל אייך עפעס צושטעלען". רבי משה לייב האט געזאגט צום פיקובער רב: "פיקובער רב לאמיר זיך שטעלען דאווענען".

נאך דעם דאווענען האט מען זיי געגעבען א טעלער הירזע געקאכט מיט מילך. רבי משה לייב האט געזאגט צום פיקוּבּער רב: "עסט פון די הירזע, עס איז זייער גוט. איר האט שוין געגעסען אַמאַל אַזאַ גוטע מאַכל?" דערנאָך האט רבי משה לייב געזאגט צו די פרוי: "פון וואו האט איהר גענומען די גוטע הירזע?" האט זי גיענטפערט: "רבי, איך האב געבארגט פון די גוישע מילגערין". האט ער זי ווידער געפרעגט: "די מילגערין איז א גוטע פרוי?" האט זי געענטפערט: "יא". האט ער זי ווידער געפרעגט: "דער מילגער איז אויך א גוטער מענטש?" האט זי גענטפערט: "ער איז א שלעכטער הונט, ער שלאגט איהר אַלע טאג, און זי אנטלויפט צו מיר". האט ער ווידער געפרעגט: "ווען דער מילגער זאל וויסען פון דעם, וואס וואלט ער געזאגט?" האט זי געענטפערט: "ער וואלט איהר געשלאגען צום טויט".

האט רבי משה לייב געזאגט: "הערט צו, אויב דער מילגער וועט אהיים קומען, און וועט פֿרעגען אויף די הירזע, וועט ער זי זיכער שלאגען. און זי וועט צי אייך אנטלויפען. און וועט זאגען אז זי וויל זיך מגיר זיין. זאלט איהר ביידע קומען צו מיר". אזוי איז טאקע געווען, די מילגערין איז צו איהר אנטלאפען, און זיי זענען געקומען צום רבי רבי משה לייב, ער האט איהר געזאגט זי זאל אנטלויפען צו אן אנדערע שטאט. זי איז געגאנגען צו אן אנדערע שטאט און האט זיך מגיר געווען. און עס זענען ארויס פון איהר קינדער גרויסע צדיקים.

זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל אמן

מזלָא טבאָ וגדיאָ יאָי

להרה"צ ר' אהרן שמעון טובי שליט"א

אב"ד קאלוב

והר"ר יעקב גאלדמאן שליט"א

לרגל הודלת נכדתו-בתו בשעטו"מ

לידידנו הר"ר משה יהודה קליין שליט"א

והר"ר אהרן אליעזר הכהן שליט"א

לרגל הכנסת נכדו-בנו הבח' חנוך חיים לעול המצוות בשעטו"מ

לידידנו הרה"ג ר' משה זעלטענרייך שליט"א

לרגל נישואי בתו עב"ג בשעטו"מ

לידידנו הר"ר שמחה בן ציון דויטש שליט"א

לרגל נישואי בתו עב"ג בשעטו"מ

לידידנו הר"ר יחיאל משה הכהן שווארץ שליט"א

לרגל נישואי בתו עב"ג בשעטו"מ

ישיבה בית שערים

כולל משנה הלכות

בנשיאות ב"ק אדמו"ר שליט"א

רח' יצחק שוואלל 4

ירושלים ת"ז

הבה"ח וועלוועל ראפאפארט הי"ו

לרגל אירוסיו עב"ג בשעטו"מ